La Vall
d'Albaida

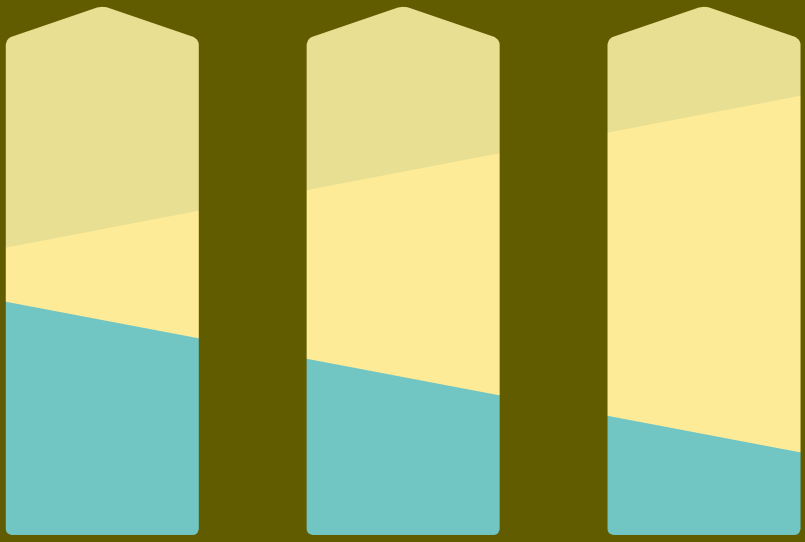

Els pobles de la Vall d'Albaida

Més de 100 motius per visitar

VAL

Punts d'informació turística a la Vall d'Albaida

MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS DE LA VALL D'ALBAIDA
DEPARTAMENT DE TURISME
c/ Sant Francesc, 8 pl. baixa
T 96 238 90 91
F 96 238 85 45
valldalbaida.com
mancovall.com
turisme@mancovall.com

TOURIST INFO AIELO DE MALFERIT
MUSEU DE NINO BRAVO
Passeig de l'Eixample, s/n
46812 Aielo de Malferit
T 96 236 07 20 / 654 394 296
aielodemalferit.es
aielo@touristinfo.net

TOURIST INFO ALBAIDA
MUSEU INTERNACIONAL
DE TITELLES D'ALBAIDA (MITA)
Plaça del Pintor Segrelles, 19
(Palau dels Milà i Aragò)
46860 Albaida
T 96 239 01 86
albaidaturisme.com
albaida@touristinfo.net

TOURIST INFO BOCAIRENT
Plaça de l'Ajuntament, 2
46880 Bocairent
T 96 290 50 62
bocairent.org
bocairent@touristinfo.net

TOURIST INFO LLUTXENT
Av. de València, 66
46838 Llutxent
T 96 229 43 86 / 96 229 40 01
llutxent.es
informacio@llutxent.org

TOURIST INFO ONTINYENT
Plaça de Sant Roc, 2 (Palau de la Vila)
46870 Ontinyent
T 96 291 60 90
turismo.ontinyent.es
ontinyent@touristinfo.net

TOURIST INFO VALL D'ALBAIDA
c/ Sant Francesc, 8 pl. Baixa
46870 Ontinyent
T 673 346 177
valldalbaida@touristinfo.net

La Vall d'Albaida

Experiència interior

La comarca de la Vall d'Albaida, integrada per 34 municipis i situada al sud de la província de València és una joia d'interior que alberga nombrosos atractius culturals i naturals. La seua proximitat amb la costa i amb les capitals de província, fa que la Vall d'Albaida sigua un lloc perfecte per fer turisme rural i d'interior.

La Vall d'Albaida està envoltada per la serra de la Mariola, la serra Grossa, la serra d'Agullent, la serra del Benicadell i la serra del Buixcarró i banyada pel riu Clariano i el riu Albaida. Per això es tracta d'una completa comarca que, a més de suposar un gran al·licient mediambiental si desitges desconnectar de la ciutat i gaudir de la flora i la fauna de la zona, també t'ofereix un ric patrimoni cultural i una exquisida gastronomia.

Índex

Els pobles de la Vall d'Albaida

6 Agullent
Xicotet paradís, envoltat de natura

8 Aielo de Malferit
Bressol de Nino Bravo

10 Aielo de Rugat
Als peus del castell

12 Albaida
Porta de la Vall

14 Alfarrasí
L'angelet de la corda

16 Atzeneta d'Albaida
Un museu a cel obert

18 Bèlgida
El mirador de la Vall

20 Bellús
Un patrimoni mil·lenari

22 Beniatjar
El poble del Benicadell

24 Benicolet
La història dels riuraus

26 Benigànim
Entre el cel i la terra

28 Benissoda
Seguint la remor de l'aigua

30 Benissuera
El tresor amagat de la Vall

32 Bocairent
Camins medievals

34 Bufali
El jardí dels musulmans

36 Carrícola
La xispa de la Vall

38 Castelló de Rugat
L'herència del fang

40 Fontanars dels Alforins
Paisatge de vins

42 Guadasséquies
Un passeig entre vinyes i aigües

44 Llutxent
Baronia dels Pròxita

46 Montaverner
El cor del la Vall

48 Montitxelvo
La història de la pansa

50 L'Olleria
L'ànima del vidre

52 Ontinyent
Capital de la Vall Blanca

54 Otos
El poble dels rellotges de sol

56 El Palomar
Paratge i festa del xop

58 Pinet
Al límit de la Vall d'Albaida

60 La Pobla del Duc
Patrimoni bèl·lic

62 Quatretonda
Artesania gastronòmica

64 El Ràfol de Salem
El terrisser d'argila

66 Rugat
Paisatge i hospitalitat

68 Salem
L'herència del reg musulmà

70 Sempere
El xicotet de la comarca

72 Terrateig
Un poble genuí i singular

AGULLENT

Xicotet paradís, envoltat de natura

Amb no més de 2.500 habitants, la ubicació d'aquesta localitat valldalbaidina és el seu principal al·licient. I és que Agullent viu als peus de la serra a la qual li dóna nom i la seua riquesa natural és un dels atractius més destacables del municipi. Entre els molts encants de la localitat que celebra cada primer divendres de setembre un dels romiatges més antics de la Comunitat Valenciana, destaca un: la calma. La tranquil·litat que es respira pels seus carrers, la pau i benestar que t'envaeixen quan la visites. Aquest motiu, estimable per damunt de tots en un món cada vegada més frenètic, se suma a altres que a continuació et detallarem. Les rutes a peu o en bici que podeu fer pel terme d'Agullent; la seua artesania i tradició en forma de pilotes valencianes i les seues caves de neu, herència de vida i costums dels nostres avantpassats. No perdes l'oportunitat de visitar Agullent, si és que encara no ho has fet.

Descobrir l'entorn natural des de la bici o fent senderisme

Si practiques esports de muntanya, trobaràs en Agullent un espai idoni per a gaudir. Tant si eres senderista com ciclista i busques emocions fortes més enllà de l'asfalt, tens al teu abast una ampla varietat de rutes per a gaudir de l'aire lliure. A més, Agullent, ha sabut combinar els seus recursos naturals amb les noves tecnologies i ha creat una completa App en la que podràs trobar els diferents itineraris. L'aplicació et permet realitzar 10 rutes, 5 d'elles senderistes i altres 5 amb bicicleta, que parteixen des del municipi cap a espais d'interés natural, tant de la serra d'Agullent, com la Covalta o Font Maciana, a paisatges que van més enllà com el Benicadell. Si pel contrari, t'estimes més el paper, Agullent també disposa d'una guia impresa de la seua serra. Amb ella podràs conéixer la Font del Patge o la cova de les Finestres,

destinacions no massa exigents que et permetran obrir boca per a dirigir-te cap a la Mariola, en el seu accés des d'Agres o Alfafara.

També, a l'ermita de Sant Vicent Ferrer, espai d'obligada visita, trobaràs l'únic punt d'informació de la Xarxa BTT de la Comunitat Valenciana a la comarca.

El comerç de la neu. Cava de La Pedrera

Si t'agrada el senderisme i gaudir de l'aire pur, et proposem un nou destí a la serra d'Agullent: la Cava de La Pedrera. Un dipòsit de neu de planta circular d'aproximament 8 m de diàmetre excavat en la roca al que podràs accedir gràcies a una nova senda recentment oberta i senyalitzada. Al voltant de la cava trobaràs parets de pedra retallades en línies rectes per la mà de l'home, i és que es tracta d'una antiga pedrera. De fet eixa activitat dóna nom a la cava. Sens dubte, un paratge veritablement especial que ha estat oblidat durant molts anys en mans de la natura, malgrat que segles arrere havia allotjat una intensa activitat econòmica.

Amb aquesta ja són dues les caves recuperades i visitables a la localitat d'Agullent, doncs just al costat del poliesportiu municipal i del camí a la Font Maciana, trobaràs el Fornet de la Neu, una cava de neu de xicotetes dimensions recuperada també els darrers anys. Al seu interior, si la visites en grup, podràs gaudir d'un audiovisual explicatiu de l'antic comerç de la neu.

L'única artesana de pilotes

L'artesania també té el seu espai a Agullent. La pilota valenciana, tot un emblema de l'esport tradicional que ens identifica per excel·lència i que amb el pas dels anys ha anat convertint-se en una autèntica peça de col·leccionistes, té el seu focus d'elaboració a Agullent des de fa més de cinquanta anys, de la mà de l'empresa Va de Bo.

Els seus fundadors, els Pascual Pérez, han creat al llarg del temps pilotes amb les que s'han jugat partides per tot el territori valencià. Tota una ciència, la de la fabricació artesanal de les pilotes, que ha sigut continuada per la filla dels fundadors de Va de Bo, Amparo Pascual, qui actualment és l'única dona artesana de pilota valenciana que existeix a la Comunitat Valenciana.

Les mans expertes d'Amparo Pascual elaboren minuciosament les pilotes amb una creativitat sense límits. I és que ella continua hui un llegat generacional que de pares a fills ha anat millorant sense perdre l'essència de la seua tasca: l'autoexigència, la qualitat de les matèries primeres i la continua obstinació per superar-se cada dia.

AIELO DE MALFERIT

Bressol de Nino Bravo

Amb una mica més de 4.600 habitants, Aielo de Malferit és conegut mundialment per dos motius: el primer, per ser el lloc de naixement d'una de les veus més importants de la història de la música hispana, Nino Bravo. I el segon, perquè en la seua Fàbrica de Licors, segons conta la llegenda, es va inventar la fórmula de la mundialment famosa Coca-cola. Dues raons més que suficients perquè t'aproximes a aquesta localitat de la Vall d'Albaida i la conegues. Però a més de conéixer la figura de Nino Bravo i l'origen de la Coca-cola, et convidem també a fer una parada a Aielo de Malferit i deixar-te portar per l'imponent Palau de Malferit. T'hem donat tres bons motius per visitar Aielo si encara no ho has fet, però de ben segur tu en descobriràs més.

Un ídol de masses amb ADN valldalbaidí: Nino Bravo i el seu museu

Libre. Te quiero, te quiero. Un beso y una flor. Els himnes de tota una generació que encara hui en dia sonen amb força, van nàixer al cor d'Aielo de Malferit. Luis Manuel Ferri Llopis, artísticament Nino Bravo, tot un ídol de masses encara després de la seua mort, és la millor carta de presentació de la localitat valldalbaidina. Una tragèdia va privar al món de qui era conegut com 'la voz', convertint a Nino Bravo en tot un mite de la cançó en llengua espanyola.

Aielo de Malferit i el seu estimat Nino t'ofereixen un espai on sonen melodies que tots hem cantant alguna vegada i et mostren la cara més íntima i humana del cantant de Noelia. Així, el Museu Nino Bravo manté viva la memòria d'un artista que amb la seua veu i les seues cançons continua despertant sentiments, passions i records més enllà del pas del temps i de les modes. Una gran quantitat de material audiovisual, fotogràfic, sonor i escrit forma part del Museu de Nino Bravo, on podràs descobrir des del vestuari que l'artista va lluir en les actuacions més destacades de la seua carrera, fins a imatges inèdites del seu 'comiat de solter', telegrames de condolença, etc. Un museu per a enamorar-te de la veu de la Vall d'Albaida i del seu poble.

Història dins d'història: el Palau de Malferit i la casa del poble

Et parlem d'història dins d'història perquè el Museu de la Història Local d'Aielo es troba ubicat dins del Palau de Malferit, que a la vegada és un edifici que forma part de la història del municipi. Un emblema per al poble que alberga els detalls d'aquest mateix i que cal que visites per saber què ha portat a aquesta localitat valldalbaidina a ser la que és hui en dia.

El Palau dels Malferit, de propietat municipal des de 1996, té el seu origen incert, però probablement es remunte al segle XV, amb l'arribada de Jaume de Malferit a aquest municipi. Al llarg dels segles, va anar canviant de mans fins a arribar al XIX, moment en el qual va viure la seua transformació definitiva oferint la seua imatge actual, d'estil neoclàssic.

Actualment és la seu de l'Ajuntament d'Aielo de Malferit, i acull en les seues estances més antigues el Museu d'Història Local del municipi, on podràs conéixer des dels fets més destacats, a les biografies dels personatges més il·lustres, d'una forma minuciosa i plena d'anècdotes.

A més, el Palau de Malferit és l'escenari de l'obra de la ceramista més important d'Aielo, Elvira Aparicio.

Allí podràs descobrir una col·lecció permanent d'aquesta historiadora de l'art, periodista i professora, amb peces úniques i inigualables, modelades a mà i de forma artesanal.

El sabor d'Aielo de Malferit: la Fàbrica de Licors

La història de la Fàbrica de Licors és la història d'Aielo de Malferit. Ambdues van de la mà des de fa més de 125 anys, pel qual és impossible entendre una sense l'altra. Qui no s'ha delectat alguna vegada amb un gotet d'aiguardent, amb anís o s'ha deixat portar per la que possiblement és la recepta originària de la Coca-cola? Els licors i begudes espirituoses de la Fàbrica de Licors d'Aielo de Malferit són part del rebost de les famílies de la comarca. Però també ho han sigut de la Casa Reial i de moltes altres parts del món. Aquesta empresa aielonera nascuda l'any 1880, va viure en el segle XIX el seu moment de major esplendor. Actualment, la Fàbrica de Licors continua produint de forma artesanal 'La Nuez de Kola', ron escarxat, cassalla, anís, licors de tots els sabors imaginables o 'Lágrimas del contribuyente', per nomenar alguns. Per tastar aquestes meravelles hauràs d'acostar-te a Aielo de Malferit, buscar la botiga que la fàbrica té al poble i escollir quina part de la història d'Aielo t'abelleix assaborir.

AIELO DE RUGAT

Als peus del castell

Pocs però bons. Així són els aielins, pobladors d'Aielo de Rugat. Gent amable, generosa i acollidora que t'obri les seues portes si busques en el seu poble un lloc on desconnectar. Aquest municipi de no més de 200 habitants, està als peus del Castell de Rugat, una fortificació musulmana que hui visiten centenars de senderistes. L'agricultura primer, la indústria de la ceràmica després, van ser les principals formes de subsistència dels aielins. Per descobrir Aielo de Rugat hauràs de visitar la Casa Rural Rafaelet, conéixer a un dels habitants més il·lustres del poble, el pilotari Alberto Todolí, i endinsar-te pel sender SL-CV 43. Son sols tres motius per visitar Aielo de Rugat, si és que encara no ho has fet.

De riurau a espai de relax

El privilegi d'estar als peus de la serra, a prop de la platja i rodejat de pau i benestar és un dels principals atractius d'Aielo de Rugat. I això ben bé ho saben els qui han decidit fer del món rural el seu mode de vida. Si busques un espai per a la relaxació mentre fas turisme d'interior, Aielo de Rugat és la teua destinació. I en concret la Casa Rural Riu Rau de Rafaelet, una vila ubicada en una parcel·la pròpia que et convida a viure una experiència molt enriquidora, rodejat de natura però amb tots els serveis d'una menuda població de l'interior del mediterrani.

El mitger aielí: Alberto Todolí Momparler

Considerat com un dels millors pilotaires valencians, l'aielí Alberto Todolí Momparler (nascut al municipi al 1971) és mitger en la modalitat de raspall. Té importants trofeus al seu palmarès, com el Trofeu President de la Diputació de l'any 2000. Amb 45 anys, continua sent un referent entre els mitgers professionals i un dels millors segons la Federació de Pilota Valenciana que el va premiar com a Millor Jugador de Raspall 2014-2015.

SL-CV 43: un sender per descobrir el patrimoni

El sender SL-CV 43 et convida a fer un passeig per l'entorn d'Aielo de Rugat i, a més de ser un bonic paratge per a practicar senderisme, t'obri les portes a un patrimoni amagat, amb racons inoblidables de la Vall d'Albaida.

Aquest sender, de traçat circular, dificultat mitjana i una distància pròxima als 12 kilòmetres, comença en el mateix municipi i està format per diferents ramificacions que, segons l'elecció, et portaran a descobrir uns o altres punts d'interés.

Entre alguns dels racons amb màgia que podràs contemplar al recórrer aquest sender es troben les Penyes Llúcies, la caseta del Magre des d'on gaudiràs d'unes esplèndides vistes al Benicadell, la serra Grossa i el Montdúver, el Racó del Dux (riu Serpis), la Font del Collao, la Carrasqueta (el cim més alt del terme, amb 843 metres d'altura), la Font de la Penya de l'Hedra (d'escàs cabal però un lloc acollidor on podràs descansar i gaudir de la quietud de l'entorn), el corral de Simeó o la Font de Ferri.

Per la seua singularitat, en el recorregut d'aquest sender destaca el Castell de Rugat (en el terme municipal d'Aielo de Rugat), una fortificació d'origen musulmà, que compta amb un aljub d'aigua en bon estat de conservació i gruixuts murs encara en peu que ens fan imaginar com eren les estances del Castell. Una edificació en la que Jaume I va patir una emboscada a les mans del cabdill àrab Al-Arzaq.

Altre punt interessant que trobaràs al sender són Els Tolls, piscines naturals on abans la gent es banyava però que hui, a causa de la sequera, o bé estan seques o amb escassa aigua.

ALBAIDA

Porta de la Vall

L'any 1906 Alfons XII li va atorgar la condició de ciutat. I des d'aleshores, Albaida s'ha convertit en un referent de la comarca tant per la seua vessant històrica i patrimonial com per l'econòmica i industrial. Formada per infinitat de menuts barris i pel celestial sabor dels rovells i nous al fondant, el quart municipi amb major població de la comarca valldalbaidina (més de 6.000 habitants), t'ofereix motius de sobra per a que la visites. Nosaltres hem escollit tres: el Palau Marquesal dels Milà i Aragó, la pintura d'artistes tan importants com Josep Segrelles, Kilis o Messa, i el Museu Internacional de Titelles. Però segur que quan visites Albaida, si és que encara no ho has fet, en trobes molts més.

El símbol de l'antic poder feudal transformat en tot un emblema singular

Presidint l'accés al clos de la Vila d'Albaida, situat a la Plaça Major, trobaràs un dels elements patrimonials més importants i significatius de la localitat valldalbaidina: el Palau dels Milà i Aragó. Símbol de l'antic poder feudal, el Palau és des de l'any 1992 de propietat municipal. Si visites aquest edifici del s. XIII reviuràs el període almohade albaidí i t'endinsaràs en els costums i vida dels primers comtes d'Albaida, els Milà i Aragó. Inaccessible per a la ciutadania al llarg del temps, després d'un procés de restauració i rehabilitació integral, el poble ha recuperat un dels espais més emblemàtics del seu patrimoni. El Palau dels Milà i Aragó està format per tres torres i va ser construït en tres fases, entre el 1471 i el 1610 sobre muralles del s. XIII. Les sales del Palau estan decorades amb pintures barroques realitzades per l'albaidí Bertomeu Albert al s. XVII. Entre les estances que podràs visitar destaquen el saló del Tron i de la música, la sala del Crist, la sala blanca i el dormitori del marquès. A més de les pintures d'Albert, a la zona noble del Palau, cal destacar la seua espectacular sala gòtica, que formaria part d'una antiga casona del s. XIII pertanyent al senyor feudal Conrad Llança; i a la zona oest, entre la torre de ponent i la del mig, trobaràs el Museu Internacional de Titelles i l'Oficina d'Informació Turística.

De Segrelles a Monjalés, pintors que han portat el nom d'Albaida arreu del món

Josep Segrelles, Joan Baptista Quilis, 'Kilis', Francesc Sempere, 'Messa', Francisco Ridaura i José Soler, 'Monjalés'. Aquests són els noms d'albaidins destacats, de pintors d'altura que han nascut a la ciutat blanca i que han portat la seua obra i el nom de la seua pàtria per tot el món. De les il·lustracions i fantàstiques pintures de Segrelles, al realisme crític de Messa, passant pel virtuosisme de Kilis, la pintura és un art que ha donat a conéixer la ciutat d'Albaida de cara a l'exterior.

Trobem en la figura de Josep Segrelles a la més important i més reconeguda fora de la vila albaidina i és aquest pintor l'únic que hui en dia té una sala oberta on es mostra la seua obra als visitants. A la Casa Museu Josep Segrelles, creada per ell mateix, podràs gaudir de la col·lecció antològica més important de l'artista, que et permetrà conéixer la seua trajectòria, des dels seus principis amb retrats familiars, fins al seu oli pòstum 'La Pentecosta', l'obra més important dels seus temes místics.

A més, eventualment s'organitzen exposicions de la resta d'artistes de renom, així si tens previst visitar Albaida no dubtes en consultar-ho abans.

Titellaires d'emocions: Museu Internacional de Titelles

Impulsat per la companyia Bambalina Teatre Practicable, el Museu Internacional de Titelles d'Albaida és de visita obligada. Allotjat en dues plantes del Palau dels Milà i Aragó -des de la Torre de Ponent fins a la Torre del Mig-, aquest museu porta quasi dues dècades sorprenent els qui el visiten. Al MIT d'Albaida trobaràs una col·lecció de titelles i marionetes que provenen de tots els continents: des de Romania a Anglaterra, fins a Turquia i Japó, passant per Nigèria i Mali. A la primera planta del museu podràs gaudir d'una col·lecció procedent de l'illa de Java, una sèrie de titelles Wayang Golek i Wayang Kulit, Patrimoni Oral i Intangible de la Humanitat per la Unesco. En la planta de dalt, destaquem una sala dedicada al cinema i la televisió on veuràs els ninots de Les Notícies de Guinyol i "Cuorelandia" i els personatges de "Gomaespuma", entre altres.

ALFARRASÍ

L'angelet de la corda

Alfarrasí és un municipi amb prop de 1.300 habitants que ofereix a la comarca de la Vall d'Albaida moltes singularitats. La localitat alberga una de les indústries més potents del plàstic de la zona, amb unes empreses que de molts anys arrere, porten la seua producció per tot arreu i, indirectament, el nom del seu poble. Amb un torero local en la seua llista de personatges famosos, Isidoro Martí Flores, Alfarrasí compta amb dues bandes de música i dues nodrides escoles musicals; amb un segell turístic anomenat els Quatre Pobles del Riu i amb un Angelet de la Corda declarat Festa d'Interés turístic Provincial. Aquests són sols tres motius pels quals mereix la pena que visites Alfarrasí, si encara no ho has fet.

Des de 1912 despertant de la tristesa a la Mare de Déu

Tots els Diumenges de Resurrecció, des de l'any 1912, l'Angelet de la Corda llisca per la Plaça Major d'Alfarrasí per llevar-li a la Mare de Déu Dolorosa el vel negre que li cobreix el rostre. Crist ha ressuscitat i l'alegria ha tornat al poble. Aquest espectacle de caràcter religiós va ser importat de la localitat navarresa de Tudela per José Ramón Esteve. Un veí d'Alfarrasí que va presenciar aquesta representació mentre feia el servei militar. Així, des d'aquell moment i sols interromput durant la Guerra Civil (de 1936 a 1939), cada any es tria a una xiqueta per interpretar el paper d'àngel.

L'Angelet de la Corda és un dels costums més importants d'Alfarrasí i de la Vall d'Albaida, ja que constitueix un fet insòlit a la nostra comarca.

Dues bandes i amigues

Amb prop de 1.300 habitants, Alfarrasí presumeix de tindre dues bandes de música i, el que per a ells és més important, la bona relació que existeix entre elles. Una particularitat que es dóna en molt pocs municipis que tenen més d'una banda de música i que fa sentir orgullosos als alfarrasiners.

L'Agrupació Musical d'Alfarrasí, coneguda com la Banda, i la Banda Instructiva d'Alfarrasí, són les dues entitats musicals del poble que, a més, compten amb dues escoles de música ben nodrides.

Marca turística: un dels Quatre Pobles del Riu

Alfarrasí forma part de la recentment creada marca dels Quatre Pobles del Riu. Un segell turístic que uneix aquest municipi amb Benissuera, Sempere i Guadasséquies, les quatre localitats situades a prop del riu Albaida i que comparteixen a més del territori, costums i estil de vida.
La marca turística dels Quatre Pobles del Riu converteix a Alfarrasí en un punt de referència turística familiar, un espai on podràs gaudir d'una jornada de cap de setmana al mateix temps que coneixes el municipi.

Un segell turístic que identifica els quatre pobles i que, a més, destaca zones de gran valor medi ambiental en les que gaudiràs de l'oci a l'aire lliure, com és el cas del paratge de l'Ermita d'Alfarrasí. Un motiu ben important, però no l'únic, per visitar el municipi si és que encara no ho has fet.

ATZENETA D'ALBAIDA

Un museu a cel obert

Apropada a l'Ombria de la serra del Benicadell, Atzeneta d'Albaida deu el seu nom a la tribu berber dels zenatas, az-Zanata. Coneguda entre els pobles de la comarca com 'Un museu a cel obert' a Atzeneta s'uneixen dos elements paisatgístics de gran bellesa i singularitat: la serra calcària i el poble amb les seues gents. Estreta i llarga, Atzeneta d'Albaida destaca per la seua artesania de l'espart, la seua festa de Sant Antoni i el patrimoni que l'aigua ha anat deixant. Aquestes són sols tres raons perquè visites Atzeneta, si és que encara no ho has fet.

Ofici artesanal: treballar l'espart

Cal remuntar-se a l'època medieval per a trobar els primers testimonis del treball artesanal de l'espart a Atzeneta d'Albaida. Una activitat econòmica que va tindre en aquest municipi de la comarca un gran protagonisme, sent una font important d'ingressos. L'ofici artesà 'd'esparter espardenyer, albarder' el realitzava gran part de la població, perquè era una matèria primera amb aplicacions molt diverses: des d'objectes domèstics i calçat, fins a apers agrícoles o altres útils d'indústries tradicionals. L'ofici era majoritàriament femení, ja que els homes el realitzaven en el temps lliure que deixaven les tasques agrícoles i en èpoques de mal temps.

Si passeges per Atzeneta i veus a la porta d'una casa garbes d'espart o manolls d'aquest material estàs de sort. Aquest símbol significa que en eixa vivenda són artesans de l'espart, activitat a la que hui ja sols es dediquen dues empreses de caràcter familiar. Els actuals artesans han sobre-viscut en part gràcies al seu enginy per adaptar alguns dels productes artesanals a les necessitats actuals: llenyaters, cabassos, dianes, cortines, botellers, estores...

En Sant Antoni, pericana

Sant Antoni Abat, protector dels animals, porta a Atzeneta d'Albaida panets beneïts, una gran foguera, festa i un plat típic que converteix aquesta celebració en especial. Diumenge, després d'haver encés la foguera i ballat al seu voltant, els d'Atzeneta s'uneixen per esmorzar pericana, una joia de la nostra gastronomia que en aquesta població s'elabora amb abadejo, tomaca i alls. Tots els assistents a l'esmorzar gaudeixen d'aquest sabor tan propi de la comarca i amb la panxa ben plena es disfressen per participar en un cercavila pels carrers del poble.

Sant Antoni Abat és una festa popular i molt arrelada a Atzeneta d'Albaida que se celebra el cap de setmana més proper al 17 de gener. La festa s'enceta el divendres, amb la tradicional plantà de la foguera i la pericana marca el final de la festivitat.

L'aigua: font de riquesa i origen d'un ric patrimoni

L'aigua era i és una gran font de riquesa per a Atzeneta d'Albaida. Gràcies als naixements del peu de la muntanya calcària, com són la Font del Poble i la Font del Port, els atzenentins de segles passats han gaudit d'una gran riquesa d'aigua corrent, que aprofitaven per beure, llavar, abeurar cavalleries, amerar espart i tramussos, regar les hortes, moure les moles de molins fariners, picar l'espart amb batancs de maces, etc. Hui és possible gaudir del variat patrimoni que l'aigua ha deixat a Atzeneta.

Un clar exemple, de gran bellesa i que has de visitar de maner obligada és la Séquia de l'Aigua del Port. El canal principal d'un sistema de reg dels temps d'Al-Àndalus que a través dels seus 4.000 metres de longitud proporcionava aigua a les hortes d'Atzeneta, Albaida i El Palomar. Al llarg del seu traçat, baix d'Atzeneta, s'alineaven uns quants molins. Disposa d'un seguit de llavadors públics i portelles obertes a les capterreres de les cases, que permeten llavar i escurar sense eixir de casa.
El passeig de la séquia discorre entre horts i jardins, cases de la burgesia del 1900 i les naus de l'antiga foneria de la família Roses. Aquest atractiu patrimonial d'Atzeneta és sols un dels motius pels quals cal que visites aquest municipi de la Vall.

BÈLGIDA

El mirador de la Vall

Enric Valor recordava amb molta estima els seus dies en Bèlgida, quan anava de visita a casa d'uns familiars. En la maduresa, va dedicar la rondalla 'El ferrer de Bèlgida' a eixe poble valldalbaidí on jugava i gaudia de menut. Alguna cosa té Bèlgida que enamora a aquells que passen per aquest municipi de no més de 672 habitants. Nosaltres hem volgut destacar tres motius que et portaran a visitar aquest bell municipi creuat de sud a nord pel riu la Mata: la seua producció pionera d'agricultura ecològica, la poesia de l'escriptor Antoni Espí i els populars i divertits Carnestoltes. Aquestes són sols tres raons per visitar Bèlgida, si és que encara no ho has fet.

Pioners en la producció orgànica

L'agricultura ha sigut i és la principal font d'ingressos de la localitat de Bèlgida. Els seus ciutadans han dedicat les seues hores de feina a conrear els camps del terme, passant dels cultius de secà (raïm de taula, oliveres i garrofers) als de regadiu (tarongers i caquis). Si existeix activitat industrial a Bèlgida és degut a l'agricultura, allí podràs trobar molins d'oli, cellers vinícoles i inclús fabricació d'insecticides.

El pes de l'agricultura a Bèlgida es veu reflectit en la seua cooperativa, pionera en el cultiu ecològic des de fa vint anys i en la qual, treballen de mitjana 120 treballadors, entre les seues instal·lacions i els camps.

Així, Cofrudeca va nàixer l'any 1983 i des del 85 és pionera en cultiu ecològic, comptant amb una secció de productes d'aquestes característiques on els seus agricultors produeixen tota classe de fruites i hortalisses. Aquesta cooperativa compta amb el reconeixement de l'associació Vida Sana i els seus productes estan avalats pel Comité d'Agricultura Ecològica de la Comunitat Valenciana, un segell que garanteix al consumidor final que el producte compleix amb les normes de l'agricultura ecològica. La seua producció actual està basada en la fruita d'estiu, cítrics i caquis.

El poeta Antoni Espí

Diuen d'ell que és un escriptor quasi clandestí: escriu amagat i a mitges hores. La poesia del belgidà Antoni Espí Cardona (Bèlgida, 1956) és d'arrel popular i autobiogràfica, molt treballada formalment. El poeta ha aconseguit diversos premis amb les seues obres com és el VIII Premi 'Joan Perucho' de poesia amb 'El grum i la morca' en 2013; el premi de Narrativa Curta '25 d'Abril' Vila de Benissa 2002; el 17é Premi de Poesia 'Comas i Maduvell' Ciutat de Tarragona i el Premi 'Cerverí de Girona' a la Millor lletra de cançó inèdita l'any 2010. 'Alcohol de romer' és l'últim llibre de relats de l'escriptor de Bèlgida, que actualment treballa a l'IES Dr. Simarro de Xàtiva i a la Facultat de Magisteri de la Universitat de València com a professor de llengua i literatura catalanes.

Ni la dictadura franquista va parar el Carnestoltes

Pocs pobles hi ha a la nostra comarca que tinguen al seu haver festivitats que, des dels seus inicis, no hagen deixat mai de celebrar-se. Aquest és el cas dels Carnestoltes de Bèlgida, una festa del segle XVIII que va superar la censura del règim franquista i va continuar celebrant-se malgrat les dures prohibicions d'aquell obscur període. A la celebració pagana d'aquesta festivitat popular es va unir als inicis del segle XIX la dedicada a Sant Ramón Nonat, complint el vot fet quan aquest patró dels parts difícils va protegir a la població belgidana de la pesta del còlera. Aquest fet li va valdre al Carnestoltes per lliurar-se de qualsevol tipus de prohibicions. Si pots visitar Bèlgida durant el Carnestoltes, cada cap de setmana anterior al Dimecres de Cendra, veuràs com veïnes i veïns es disfressen per viure uns dies de festa al carrer, organitzada pels Quintos de l'any. Disfresses de nens del col·legi, la tradicional 'Gran Dansa', 'l'Enfarinà' del dissabte després de la paella i les disfresses de la nit del dissabte al voltant de la font a la plaça de l'Ajuntament són els actes més populars d'aquests dies. El Carnestoltes de Bèlgida és un dels més antics de la comarca valldalbaidina i en els últims anys ha anat guanyant en nombre de participants.
Per aquest motiu, i per molts més que tu descobriràs, cal que conegues la localitat de Bèlgida.

BELLÚS

Un patrimoni mil·lenari

Menut però amb una riquesa patrimonial gegant, amb menys de 320 habitants, Bellús és un municipi que atresora un patrimoni mil·lenari, que es remunta a les primeres ocupacions temporals de la cova La Petxina entre els anys 130.000 al 35.000 abans de Crist per part de l'home de Neandertal. Les seues festes, la gastronomia, unes panoràmiques diferents, els paratges naturals, un Patrimoni de la Humanitat, la pesca esportiva, el senderisme i l'escalada són raons suficients per visitar aquest bell poble. Nosaltres hem volgut destacar la Processó del Crist de la Bona Mort, la pesca i l'Estret de les Aigües com els tres motius principals que has de descobrir quan visites Bellús, si és que encara no ho has fet.

Una processó molt singular i acolorida

El Crist de la Bona Mort, copatró de la localitat de Bellús, té, possiblement, una de les processons més singulars i genuïnes de tot el territori valldalbaidí. El sentiment i la fe d'aquells que acompanyen al Crist en el seu trasllat des de l'església de Santa Anna fins a l'ermita del poble, es barreja amb els colors, el soroll i l'espectacularitat. Els tiradors de coets acompanyen al copatró dels bellussers al llarg de tota la processó, cobrint el cel de pólvora i resplendor. Per finalitzar l'espectacle, una vegada el Crist aplega a la seua ermita, els bellussers disparen un castell de focs d'artifici per anunciar que el seu copatró ja és a casa. Si vols sorprendre't amb aquesta particular processó has de vindre a Bellús durant les festes patronals que se celebren la tercera setmana del mes de setembre, unes celebracions en les quals el caràcter religiós i el lúdic s'uneixen i trauen a tot el poble al carrer.

L'herència dels pobladors i els seus costums: l'Estret de les Aigües

Ibers, romans, musulmans i cristians. Al llarg de la història Bellús ha estat ocupat per diferents civilitzacions que han deixat les seues petjades arreu del terme. Un dels testimonis més clars i d'obligat pas que trobaràs a aquest poble valldalbaidí és l'Estret de les Aigües, una construcció morisca, gràcies a la qual Bellús subministrava aigua a la veïna localitat de Xàtiva. Aquest Estret de les Aigües és el patrimoni més important que emmagatzema Bellús. El pas natural del riu Albaida per aquest estret ha configurat un paratge d'alt valor mediambiental, geològic i patrimonial. Si passeges per aquest espai observaràs bosc de ribera alternat amb bosc mediterrani, i alguns endemismes i espècies rupícoles que han contribuït a la presència d'una fauna molt rica i diversa.

Des del punt de vista geològic, la naturalesa calcària del paratge ha donat lloc a formacions interessants com les coves i abrics. Uns espais on trobarem resguard els primers pobladors Neandertals en coves com les de la Petxina o la cova Negra, que es troben dins de l'Art Rupestre de l'Arc Mediterrani en la Península Ibèrica, declarat Patrimoni Cultural de la Humanitat per la Unesco.

L'aprofitament de les aigües de Bellús des de temps immemorials es fa patent en construccions com el Canal de la Font de Bellús d'època musulmana, amb els respiralls que t'acompanyaran durant bona part del recorregut. Un paratge idoni si t'agrada practicar escalada, senderisme i cicloturisme.

Si eres aficionat a la pesca: embassament de Bellús

Si t'agrada la pesca trobaràs a Bellús un espai on gaudir d'aquest esport al llarg de tot l'any. L'embassament de Bellús, construït en l'any 1995 (on antigament s'ubicava el balneari de la localitat), complirà, sens dubte, les teues expectatives de diversió si eres dels qui dediquen a la pesca el seu temps d'oci. L'embassament de Bellús constitueix un coto privat de pesca, on es poden trobar, principalment, carpes menudes, a més d'altres peixos de la família dels ciprínids (espècie que viu a les aigües dolces, comestible i fins i tot, com a peixos d'aquari). El de Bellús ha aplegat a acollir fins i tot campionats nacionals d'aigua dolça, on pescadors de diferents parts de la geografia espanyola han competit per aconseguir la millor peça.

BENIATJAR

El poble del Benicadell

Una olivera mil·lenària et dóna la benvinguda al poble on la natura, la música i la tradició conviuen en perfecta harmonia. I és que així s'identifica el poble del Benicadell, la serra on tot valldalbaidí mira quan necessita sentir-se a casa. Beniatjar és un menut i pintoresc municipi que dorm a les faldes de la serra del Benicadell, el seu principal atractiu turístic que es combina amb la tranquil·litat i l'aire pur d'un poble de serra. Motius per visitar Beniatjar hi ha molts, però nosaltres hem volgut destacar la passió dels seus veïns per la música, l'extraordinari oli que allí s'elabora i com no, l'ascens al cim del Benicadell. Tres motius que et portaran a descobrir Beniatjar, si és que encara no ho has fet.

Abraçat al Benicadell

És el poble del Benicadell per excel·lència. Tots els pobles no tenen la sort d'estar abrigats per una muntanya de més de mil metres des del cim de la qual, els dies clars, es pot veure Eivissa. A més, si el puges podràs fer escala en paratges tan refrescants com les Fontetes, la Casa dels Guardes o la Nevera. El cim més alt de la província de València és un reclam cada cap de setmana per a desenes de turistes, ja que es tracta d'un recorregut assequible fins i tot per als no iniciats. Una data especial que et recomanem per a pujar són les llunes plenes d'estiu. Això sí, encara que siga juliol o agost, convé que agafes roba d'abric si vols esperar a veure des del cim l'eixida de sol, una experiència gratificant.

El poble amb més músics per habitant

Amb menys de 250 habitants i quasi 50 músics, Beniatjar té el rècord de ser el poble amb més músics per habitant d'Espanya. La Societat Musical Beniatjarense, en actiu des de 1932, és una habitual des de fa dècades de les festes de Moros i Cristians d'Alcoi, Ontinyent, Cocentaina, Pego o Muro. Es pot dir que a Beniatjar, hi ha un músic a cada casa.

Si quan visites Beniatjar hi ha algun passacarrer o tens l'oportunitat de veure'ls en concert, aprofita per escoltar-los.

L'or líquid: l'oli del Benicadell

Durant molt de temps, la principal activitat econòmica de Beniatjar ha estat l'oliva. Es nota des que entres en el poble, que et dóna la benvinguda amb una imponent olivera. Encara hui, són molts els veïns que, sense ser llauradors, aprofiten els caps de setmana per arreplegar-ne. El resultat de la seua intensa activitat olivera és una cooperativa d'oli de les més importants de la Vall d'Albaida i alguns xicotets productors que han apostat pel cultiu ecològic. Així obtenen un producte d'extraordinària qualitat que mereix, com els altres motius enumerats, que visites Beniatjar si és que encara no ho has fet.

BENICOLET

La història dels riuraus

Municipi envoltat de serra, camps i rius, Benicolet t'ofereix, a part d'un senzill nucli urbà propi d'un poble humil i llaurador, una meravellosa ruta paisatgística plena d'harmonia i tranquil·litat. D'origen andalusí, i amb prop de 620 habitants, a Benicolet regna l'amor pel bon menjar, la importància de la natura i la necessitat de mantenir les tradicions que l'identifiquen com a poble. Tres motius més que suficients perquè visites aquest menut i encantador poble de la nostra comarca. Aprofita les recomanacions i visita Benicolet si encara no ho has fet.

L'arròs amb costra porta a la serra als benicoletans

Als valldalbaidins ens agrada molt un bon arròs. I és que aquest cereal protagonitza pràcticament tots els plats típics dels municipis de la nostra comarca. I Benicolet no és una excepció. L'arròs amb costra és la seua joia gastronòmica, un arròs al forn cobert d'una capa d'ou batut amb les clares alçades que li dóna un aspecte d'arròs disfressat. L'arròs en costra és un plat molt típic que podràs tastar si visites Benicolet per carnestoltes, al mes de febrer, ja que els benicoletans tenen com a tradició menjar-se'l a la serra el Dijous Llarder o de Cassoletes.

Però l'arròs amb costra no és l'únic plaer gastronòmic de Benicolet. Si eres de paladar salat has de provar les coques fregides de roselles i de dacsa. I si eres més golós, els bunyols de carabassa, les mones de pasqua, els rossegons i els pastissets de moniato.

L'aposta per mantenir viva l'escaldà

Recentment Benicolet ha recuperat tradicions dels seus avantpassats que li donen sentit al que és hui en dia. És el cas de la Festa de l'Escaldà de la Pansa. Una tradició, que trobem a altres municipis de la comarca com ara Montitxelvo i Terrateig, i que es remunta als inicis del segle XIX com un procediment mitjançant el qual es fan panses del raïm de moscatell.

Si visites Benicolet durant la Festa de l'Escaldà de la Pansa viuràs dues jornades intenses on tots ixen al carrer per gaudir de música, tallers, gastronomia, xerrades d'experts en riuraus i com no, d'escaldà.

A més d'aquesta festa, si passeges per la part baixa de la serra de Benicolet trobaràs una mostra dels riuraus antics.

Ruta per la serra de Benicolet: la Font Vella, riuraus, el Racó del Pí, la Font de la Murta, la Font de la Teula i el Mirador

Si et disposes a gaudir de la vertadera essència de Benicolet, t'endinsaràs en la seua serra, rius i barrancs. Allí pots optar per dues rutes que convé fer a peu o amb bicicleta.

Si tries la primera arribaràs a la Font Vella, lloc on antigament les dones del poble feien la bugada i recollien aigua per a ús domèstic. Actualment està restaurada i habilitada amb taules i cremadors on podràs fer una torrada o paella amb llenya. De camí a la part més alta del terme, als peus de la serra, trobaràs una mostra dels riuraus que hi ha al terme, on antigament hi treballaven la pansa. Ja en la part més alta, entre 449 i 353 m d'altitud, i en plena natura, t'envoltaràs de pins, carrasques, oliveres i algun garrofer. Ací trobaràs unes de les joies de Benicolet: el Racó del Pí, la Font de la Murta, la Font de la Teula, uns antics forns de calç i el Mirador.

BENIGÀNIM

Entre el cel i la terra

Amb aproximadament 6.000 habitants, aquest municipi de la comarca valldalbaidina t'ofereix motius de sobra per visitar-lo. La seua riquesa històrica, el llegat heretat per les diferents civilitzacions que han passat pel seu terme i l'ample catàleg d'esglésies, convents i ermites que s'erigeixen en la localitat converteixen a Benigànim en un municipi de pas obligat per a qualsevol. Les festes en honor a la Beata Inés, el dolç més característic del municipi, l'arrop i tallaetes, i una de les rutes senderistes més populars de la zona, la de les Fonts, són tres motius que et conviden a visitar Benigànim si encara no ho has fet.

Festes de la Beata Inés: el patrimoni immaterial que Benigànim ofereix al món

Per poder entendre la història de Benigànim cal parlar de la Beata Inés, qui ha marcat els costums d'aquest municipi que la va veure nàixer. I és que Benigànim gira entorn a la figura d'aquesta religiosa Agustina, que va ser la primera dona de la Comunitat Valenciana en ser beatificada pel Papa León XIII l'any 1888. Moment en que Benigànim va començar a festejar aquest esdeveniment amb unes celebracions que any rere any atrauen milers de devots de diferents parts de la geografia, que busquen al municipi els miracles de la beata. Tant si eres agnòstic, com cristià o practicant d'altres religions i t'interessa saber de Benigànim, estàs pràcticament obligat a conéixer la història de Josefa Maria de Santa Inés. Aquesta beniganina de l'ordre de les Agustines Descalces de Sant Joan de Ribera es va convertir en beata, dos-cents anys després de la seua mort, per la seua humilitat i fervent caritat. Si vols gaudir de la festa de la Beata Inés visita Benigànim el 21 de gener i viuràs un esdeveniment únic. A més podràs descobrir el Taronger de la Beata Inés, el Convent de la Puríssima, on destaca la capella del sepulcre de la beata, i un museu adjacent dedicat a la religiosa.

Senderisme: la ruta de les Fonts

Benigànim uneix a la perfecció la vida urbana amb la natural. El medi ambient és part fonamental d'aquesta vila i resulta obligatori passejar pel seu terme per a empapar-se de l'esperit de la localitat. Els fenicis, els cartaginesos o l'Imperi Romà van escollir Benigànim per assentar-se gràcies a la seua excel·lent situació geogràfica. Al terme d'aquest municipi s'han localitzat vestigis d'antics poblaments que daten del tercer mil·lenni a.C., pel que conéixer l'entorn de Benigànim resulta imprescindible. De totes les rutes possibles, et recomanem la de les Fonts. Si eres senderista, aquesta ruta et submergirà en un recorregut d'aproximadament tres hores, pels diferents espais naturals on descobriràs fonts com ara la del Frare, la del Pi, la de Gaspar o la Font de la Solana. Tant el punt d'encontre com el d'arribada de la ruta es troba al rellotge de sol situat a l'avinguda l'Ortisa i a més de les fonts, descobriràs altres elements patrimonials de Benigànim com ara l'ermita de Sant Antoni o la Plaça Major, i gaudiràs de panoràmiques tan valuoses com el Benicadell, el Montcabrer, la serra d'Aitana o l'embassament de Bellús.

Un dolç que no deixa indiferent

El seu sabor desperta sentiments de tot tipus però a ningú deixa indiferent. Hi ha alguns que no podrien viure sense ell i altres que prefereixen no tastar-lo. No obstant això, per a tots els valldalbaidins l'arrop i tallaetes de Benigànim és un dolç clau de la nostra gastronomia.

D'origen àrab, l'arrop i tallaetes va ser una important font d'ingressos per als de Benigànim. Fa molts anys, aquest dolç s'elaborava de forma artesanal a les cases i després es venia en fires i mercats més enllà de la nostra comarca. L'arrop és un xarop a base d'almívar concentrat de most de raïm o de figa, de sabor molt dolç i aspecte fosc. Les tallaetes són tallades de carabassa gran que es maceren amb aigua i calç durant 24 hores per a què prenguen consistència. Després ambdós productes s'uneixen per oferir-nos un postre únic i tradicional. Fins i tot hui en dia, l'arrop i tallaetes s'utilitza en moltes ocasions en cuines que elaboren plats creatius i innovadors.

BENISSODA

Seguint la remor de l'aigua

Aquest municipi té l'encant de les poblacions menudes, però amb un valor afegit: tindre un passat que l'ha portada a ser com és en l'actualitat i uns recursos naturals singulars on l'aigua està molt present. En aquest sentit, de la població musulmana que va mantenir després de la conquesta, va heretar un sistema de reg de gran riquesa. A més, els benissodans s'estimen la tradició, com posa de manifest el seu Museu Etnològic de la Vall d'Albaida, que juntament amb la ruta de 'Els camins de l'aigua' i el rellotge de sol de Joan Olivares i Rafael Amorós constitueixen tres motius per visitar Benissoda, si és que encara no hi has estat.

Un sistema de reg de gran valor

L'aigua és sinònim de vida i segons aquesta premissa, Benissoda té una gran riquesa natural. Si visites la població podràs seguir la remor de l'aigua i adreçar les teues passes per l'itinerari 'Els camins de l'aigua' que et portaran a indrets únics. Llavadors, fonts, basses, naixements, pouets, paratges... tot condueix en aquest municipi a gaudir de la natura i de l'aigua. El punt de partida es troba en el llavador de Dalt, un espai que ens recorda estampes del passat, quan el veïnat rentava la seua roba mentre es posava al dia de les novetats de la població. Un llavador que precisament rep el seu nom de la bassa de Dalt, que es troba un poc més amunt. Allí es troba una infraestructura que recolleix l'aigua de la font de l'Olivera i la distribueix fins al llavador, però també per regar l'horta. És en aquest punt quan t'assabentaràs del sentit d'aquest itinerari: conéixer els camins vells d'horta i les infraestructures hidràuliques heretades dels musulmans que ens han arribat fins a hui. I és en el naixement de la font de l'Olivera, històricament d'abundant cabal, on trobem el partidor de les aigües i l'alcavor Vell amb una vintena de metres de llargària. Podràs seguir passejant pel pouet de la Sitja, antigament el punt de reunió dels regants i arribar al paratge del Pinaret. En els seus voltants les fonts proliferen, per això l'entorn de Benissoda et resultarà de gran atractiu si vols gaudir del retrobament amb la natura.

A la plaça de les Moreres: el rellotge de sol, l'orgull dels benissodans

El rellotge de sol que trobaràs a la plaça de les Moreres és una peça artística i gnòmica d'aquest municipi. Aquesta obra de dos personatges destacats de la Vall d'Albaida, l'otosí Joan Olivares i l'albaidí Rafael Amorós, és al mateix temps rellotge solar i calendari, format per tres cubs. Una vertadera obra d'art que deixa patent la mesura dels temps que gastaven els nostres avantpassats.

Un espai on romanen vives les tradicions dels avantpassats

Mai no podem arribar a saber qui som si no coneixem la història de les generacions anteriors. Per això visitar el Museu Etnològic de la Vall d'Albaida no és tan sols un viatge en el temps, és una manera d'obtenir les claus per interpretar el nostre present i entendre com pot ser el nostre futur. Tot plegat fa que aquest museu pioner en la seua matèria, faça un recorregut per diversos àmbits presents en la nostra terra blanca. Tota l'activitat socioeconòmica que envolta les transaccions comercials té la seua finestra al museu ubicat a Benissoda. Entre elles no falta el comerç de la neu, tan important a la comarca temps enrere, o una mostra dels utensilis que els nostres avantpassats empraven per a transformar les matèries primeres en objectes que els feien la vida més fàcil. També té presència la festa, sempre lligada als cicles de la natura, o l'aigua, el líquid vital que tanta importància ha tingut i continua tenint al nostre entorn. Un compendi de menudes històries amb les que reviuràs la història més recent.

BENISSUERA

El tresor amagat de la Vall

Diuen d'ell que és un poble menut, molt amagat, al qual cal anar a posta. Però és molt més. Benissuera és una xicoteta joia de la comarca de la Vall d'Albaida que compta al seu centre amb un Bé d'Interés Cultural ric en patrimoni i història. Si visites Benissuera podràs gaudir d'un dels seus atractius més importants, el Palau dels Bellvís. Però no és l'únic, perquè tampoc et pots perdre les seues festes en honor a Sant Antoni Abat ni la seua ruta pels Pobles del Riu. Sens dubte, tres bons motius per visitar Benissuera, si és que encara no ho has fet.

La reconquesta del Palau dels Bellvís

La mobilització social i la ferma defensa del patrimoni per part de l'Ajuntament van ser claus perquè el Palau dels Bellvís deixara d'estar en mans privades i en el més absolut abandonament, per passar a ser una propietat de titularitat municipal i amb unes perspectives de futur esperançadores.

El Palau dels Bellvís és una de les joies que confereixen a Benissuera un encant especial. Aquesta construcció, que pot ser date de principis del segle XVI, va estar abandonada i en ruïnes en mans privades durant molt de temps, però als darrers anys, al passar a titularitat pública, s'ha anat millorant i va ser declarat com a Bé d'Interés Cultural l'any 2003.

El Palau dels Bellvís, d'una gran riquesa arquitectònica i sentimental, presideix la vida quotidiana dels habitants d'aquest menut poble ja que es troba a l'epicentre del municipi, a la plaça Major. Aquest Palau va estar vinculat al senyoriu dels Bellvís fins al segle XIX, quan va passar a mans de la família Colomer, vescomtes de Sant Germán. Després va passar a mans privades fins que recentment el poble de Benissuera va reconquerir el Palau dels Bellvís.

L'estima per una festa de taula i foguera

Sant Antoni Abat és per a Benissuera motiu d'alegria, de retrobaments, de llargues assegudes al voltant d'una taula i foc per cremar tot allò que volem deixar arrere.

Les festes a Sant Antoni Abat que se celebren a Benissuera són unes celebracions amb una llarga tradició, molt estimades pels habitants d'aquest municipi valldalbaidí que any rere any aconsegueixen aproximar a veïnes i veïns d'altres pobles del voltant. Unes festes de taula i foguera que combinen la vessant lúdica i la religiosa i que en ple hivern porten calor a Benissuera.

La unió de l'aigua. Els Quatre Pobles del Riu

Benissuera és un dels municipis de la comarca (junt amb Alfarrasí, Sempere i Guadasséquies), que donen vida a la ruta coneguda com 'Els pobles del Riu'. Una denominació que té els seus orígens en l'aigua del riu Albaida d'on aquests quatre pobles la treien mitjançant assuts per a regar reduïdes hortes, comunicades totes elles per la séquia de Quatre Pobles. Actualment aquesta xarxa és una ruta per la que pots passejar a peu, en bici o a cavall per les antigues hortes de la séquia dels Pobles del Riu i descobrir una perspectiva diferent de la comarca, presidida en tot moment per l'embassament de Bellús, i pel cim del Benicadell enlairat a ponent.

BOCAIRENT

Camins medievals

És un dels pobles amb més encant de la Comunitat Valenciana i un dels tresors de la nostra comarca. Bocairent és patrimoni, és cultura, és màgia, és història. Bocairent té desenes de raons per les quals mereix que la gent el visite i conega. Però ací hem volgut destacar tres motius que et faran irresistible una visita a aquest municipi del sud de la Vall d'Albaida. Primer, fent una passejada pel patrimoni arqueològic i centrant-te en el lleó ibèric; després coneixent les costums i tradicions d'aquest municipi amb les seues festes de Moros i Cristians i, per últim, tastant els sabors de la tardor amb el concurs de Caça i Bolets. Tres motius per visitar Bocairent i conéixer aquesta localitat si és que encara no ho has fet.

Del lleó ibèric, a les covetes: testimonis de la riquesa patrimonial de Bocairent

Passejar per Bocairent és nodrir-se d'història. Qualsevol racó d'aquest pintoresc municipi valldalbaidí es converteix en testimoni de les diferents cultures que al llarg de la història van habitar a aquesta localitat. La civilització ibera, la romana i la més pròspera de totes, la islàmica, van deixar a Bocairent un important llegat patrimonial que any rere any atrau centenars de visitants de tot arreu. El centre històric, les covetes dels moros, el monestir rupestre, les caves, les ermites de dins i fora del nucli urbà, són tan sols algunes de les joies patrimonials que podràs trobar a Bocairent. De vegades, les joies es converteixen en tal cosa ja no sols pel seu valor, sinó per la història que les acompanya. Aquest és el cas del lleó ibèric, una escultura del segle IV a.C. que, va ser trobada al segle XIX en la Iloma de Galbis, una zona pròxima al naixement del riu Vinalopó. El seu descobridor va donar la peça a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles de València on ha passat part de la seua existència fins que recentment el lleó ibèric ha tornat a la seua terra per nodrir encara més el patrimoni de Bocairent. Aquesta joia, tant pel seu valor com per la seua exclusivitat, torna a rugir, temporalment al Museu Arqueològic municipal Vicent Casanova.

Festa: les primeres del calendari

Amb fred, pluja i fins i tot neu, els bocairentins trauen la manta a quadres dels armaris el primer cap de setmana de febrer. Segon mes de l'any i els habitants d'aquest municipi de la serra de Mariola ja festegen els seus Moros i Cristians. Les primeres festes morocristianes del calendari, que se celebren el primer cap de setmana de febrer, en honor al patró de Bocairent, Sant Blai. Unes festes morocristianes diferents, perquè busquen el fred, el refugi sota la tradicional manta bocairentina la Nit de les Caixes i l'obscuritat per cantar 'Vitol al Patró Sant Blai' quan la imatge del sant entra a la plaça de l'Ajuntament. Nou són les 'filaes' que ixen al carrer per representar una festivitat que fa més de 150 anys va passar de ser una 'Festa de la soldadesca' a unes festes de Moros i Cristians, tal com les coneixem hui en dia. Com a curiositat: Sant Blai va substituir a Sant Jaume com a patró tant de Bocairent com de les festes morocristianes després que el mal de la diftèria, una malaltia infecciosa que va afectar greument a la població, desapareguera de la localitat.

La tardor es serveix en un plat

A què sap la tardor? Possiblement, a cadascú de nosaltres ens evoque un sabor. Però a Bocairent, la tardor sap a caça, a bolets, a 'borreta'. I per poder tastar-ho tot d'una, els bocairentins celebren un concurs on la cuina d'avantguarda de tota la Comunitat Valenciana es citada per a participar en el certamen de Caça i Bolets i Borreta i elaborar els millors plats de la tardor.

Justificat amb les costums i tradicions de Bocairent i les poblacions dels voltants de la serra de Mariola, el concurs de Caça i Bolets va nàixer ja fa huit anys. Un certamen anual, original i relacionat amb la tardor on, en cadascuna de les seues edicions els cuiners participants tenen el deure de crear un plat únic on la carn de caça i els bolets siguen els protagonistes.

Aquesta creació, d'elaboració lliure, es cuina al mateix temps que la 'borreta' de Bocairent, recepta ancestral i de sabor inigualable que et calfarà l'esperit i la panxa quan la proves.

BUFALI

El jardí dels musulmans

161 són els habitants que viuen a Bufali però ser pocs els ajuda a fer festa sempre que l'ocasió ho presenta i donar-se suport quan es necessita. Els bufalitans són amables i viuen molt units. Gràcies a això, han recuperat tradicions com ara el Carnestoltes, portat endavant per una colla d'amics del poble. La germandat és una de les principals característiques d'aquells que viuen a Bufali, un poble de tradició agrícola, però que avui s'ha diversificat. La Ruta dels Masos, la història de la Unió Musical i la festa de La Pericana són tres motius pels qual visites Bufali si encara no ho has fet.

La Ruta dels Masos o com retrobar-se amb les arrels

El terme municipal de Bufali, flanquejat pels termes municipals d'Albaida i El Palomar, presenta multitud d'antics masos agrícoles. Aquestes construccions, majoritàriament dels segles XVIII i XIX, estan relacionades amb el cultiu de secà, principalment de la vinya. Actualment, moltes d'elles encara estan en funcionament i altres s'han reconvertit en cavalleries i picadors de cavalls.

Si visites Bufali podràs fer un passeig assossegat per antics camins històrics, com ara el Camí Reial de Gandia, de l'època de Jaume I, solcat d'antics masos, camps de vinya, oliveres i arbres fruiters. Una forma de gaudir d'una perspectiva diferent de la comarca, presidida pel cim del Benicadell, configurant un paisatge de llomes retallades per barrancs, regats per antigues fonts i naixements. Aquesta Ruta dels Masos enllaça amb altres d'especial interés, com ara la Ruta de Jaume I a la Vall d'Albaida, el camí del Cid o, si eres amant de la bici, la Ruta BTT 14.

A més a més, si realitzes la Ruta dels Masos pots finalitzar-la en el Mas Arboleda, on podràs comprar productes ecològics o realitzar activitats com ara l'escaldà de la pansa o tallers relacionats amb el benestar o l'alimentació. Una experiència per als 5 sentits.

La banda de música del i pel poble

Després de quasi 50 anys sense banda de música, l'any 1991 va nàixer la Unió Musical de Bufali. Fruit d'un esforç col·lectiu i del compromís de tot un poble, la Unió Musical es va posar en marxa quan un grup de mares va demanar al retor del municipi la creació d'activitats extraescolars perquè els xiquets tingueren alguna cosa a fer en el seu temps d'oci. Arran d'aquesta petició, va començar a nàixer la Unió Musical de Bufali, amb l'esforç econòmic dels pares, per poder comprar els instruments, i amb el suport incondicional dels bufalitans, els quals es convertiren en socis protectors per tal d'ajudar econòmicament al naixement de la banda del poble.

L'any 1992 va tindre lloc el primer concert de la Unió Musical de Bufali i des d'aleshores, la música no ha deixat de sonar a aquesta localitat.

Actualment, el seu futur està assegurat ja que la Unió té una escola d'educands on hi ha 9 bufalitans d'entre 8 i 14 anys que esperen amb il·lusió el moment d'entrar a formar part d'una de les bandes més joves de la Vall.

El comboi gastronòmic: La Pericana

Si alguna cosa té Bufali, és l'esperit de la germanor. Qualsevol excusa és bona per reunir a tots els veïns al voltant d'una taula i celebrar l'alegria d'estar vius. I no hi ha res que als valldalbaidins ens agrade més que el comboi gastronòmic, l'essència de qualsevol festa. A Bufali, sota el nom de La Pericana, el dilluns després de les festes d'agost, els veïns del municipi elaboren aquest plat típic de les comarques de la Mariola i, junt amb embotits a la brasa, el comparteixen amb tots aquells que tenen ganes de passar-ho bé. Aquesta és una de les festes més típiques d'aquest municipi valldalbaidí.

CARRÍCOLA

La xispa de la Vall

El cartell que presideix l'entrada del municipi t'avisarà quan el visites: estàs a punt d'entrar al poble que encén la flama de la comarca, al poble que és 'la xispa de la Vall'. Carrícola, amb menys d'un centenar d'habitants, és un dels municipis més estimats pels valldalbaidins i que setmanalment, rep la visita de gent de la comarca i d'altres veïnes, atrets per l'ecologia, el patrimoni i l'art. Tres aspectes que defineixen la filosofia carricolina i que han fet d'un menut poble un referent per a tots aquells que busquen formes de vida més respectuoses. La fusió entre l'art i la natura, l'esport a la muntanya i l'Ametla de Palla són tres motius per visitar Carrícola. Endinsa't en aquesta població i de ben segur t'enamorarà.

L'univers de Biodivers: la simbiosi entre art i natura

'Els gats del biodivers', els 'Polps del riu', el 'Niu-Ou', les 'Set fanecades winzip', 'La tia figa' o la mirada atenta i que sembla que ens persegueix de 'El cau de l'ull' són noms d'unes obres d'art ben especials. Són algunes de les peces que donen vida a Biodivers Carrícola, un museu obert en el terme d'aquest municipi, una perfecta simbiosi entre art i natura. Una innovadora iniciativa, presidida pel professor Romà de la Calle, que mescla l'art urbà amb el rural.

Més de 66 creacions artístiques de prop de 80 autors de la Vall, de comarques veïnes i de diferents punts de tota Espanya, acompanyen al visitant per tot el terme de Carrícola, convertint el passeig en una experiència enriquidora i en perfecta harmonia amb l'atmosfera de pau que es respira a aquest poble de menys de 100 habitants.

Reflexionar sobre l'home i el medi natural

Bioconstructiva, sostenible i emplaçada als peus del Paratge Protegit de l'Ombria del Benicadell, l'Ametla de Palla és una edificació construïda pels voluntaris de la Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida, CEVA, amb la col·laboració del poble de Carrícola en l'any 2005. L'Ametla de Palla és un reflex de com Carrícola entén el medi natural i l'ús que l'ésser humà ha de fer d'ell. A aquest edifici i els seus voltants trobaràs un lloc de reunió i reflexió al voltant de la relació entre l'home i el medi natural, i una porta d'entrada als recursos patrimonials i naturals del Paratge Natural Protegit de l'Ombria del Benicadell.

La forma de l'edifici és la d'una ametla, en homenatge als vells ametlers que ocupaven els terrenys. La segona part del nom triat fa referència a un element arquitectònic inusual: la palla. Així, l'Ametla de Palla té com a finalitat servir per a obrir nous camins i consciències cap a la sostenibilitat.

Rutes guiades, escolars i esdeveniments com l'Aplec Ecologista del País Valencià es donen cita en aquest espai per a la reflexió.

Córrer, córrer, córrer: MAMUCA i MIMUCA

És un dels esdeveniments esportius més importants de la comarca i dels carricolins. La Mitja Marató de Muntanya de Carrícola (MIMAMUCA) i la Marató de Muntanya de Carrícola (MAMUCA) són tota una cita al poble. Els carricolins senten aquesta prova esportiva com si es tractara d'una festa i col·laboren en tot allò que siga necessari. Dolços, 'bàlsam de tigre', la borsa del corredor, els punts d'avituallament, etc., són alguns dels quefers dels quals s'encarrega la gent d'aquest municipi. Així, MIMAMUCA i MAMUCA, celebrades cada any al voltant del mes de març, són dues carreres per la muntanya amb una dificultat alta, però en un entorn immillorable.

CASTELLÓ DE RUGAT

L'herència del fang

Enmig d'una Vall blanca, on predomina la claredat, un poble posa la nota de color a la comarca. Castelló de Rugat i la seua terra roja i argilosa, ha fet d'aquesta condició un mode de vida. Així, Castelló va fer de la gerreria primer, i de la indústria de la rajola després, la seua principal font d'ingressos. La producció de gerres va ser tan important per a aquest poble de la Vall d'Albaida que fins i tot li va canviar el nom per passar a anomenar-se Castelló de les Gerres. Ara, molts anys després, aquest color passional que impregna les terres dels castellonencs és un dels motius per visitar aquest poble valldalbaidí. Però, junt amb l'herència del fang, també destaquen a Castelló de Rugat l'ermita de Sant Antoni i la seua festa, i el carrer Canyeta. Tres raons per les quals no deus deixar de visitar aquesta població, si encara no ho has fet.

De la gerreria, a l'indústria rajolera i a l'art d'Evarist Navarro

El fang ha sigut el passat, el present i qui sap si el futur de Castelló de Rugat. La terra argilosa d'aquesta localitat li ha permés viure al llarg dels anys d'ella, amb la creació de tot tipus de gerreria primer, i amb la indústria de la rajola després. I ha sigut el fang també el que ha donat a Castelló un dels seus majors artistes, reconeguts a tot el món: Evarist Navarro i Segura. Aquest escultor, procedent d'una família propietària d'una indústria de rajoles, va fer del fang el seu material d'experimentació i el centre per crear el seu discurs artístic. A Castelló va establir el seu taller, conegut com la Bancalaria, una zona d'experimentació, creació i reunió amb amics i artistes. Malauradament, Navarro va morir recentment, i va deixar a la seua terra òrfena de la seua humilitat i del seu art. Hui, el Museu de la Gerra Evarist Navarro i el Forn del segle XVIII, són el testimoni de l'herència que el fang ha deixat a aquest poble.

Des de dalt del tossal: l'ermita de Sant Antoni

Des de dalt del tossal, Sant Antoni vigila els castellonencs, esperant que aplegue el moment de tornar a eixir de l'ermita. El patró dels animals comparteix residència amb Santa Bàrbara, en un punt privilegiat de Castelló de Rugat, l'ermita. Situada sobre un turó aïllat en un paisatge relativament pla, constitueix un magnífic mirador de gran part de la Vall d'Albaida. És al mes de gener quan el sant celebra la seua festivitat, encetant el calendari festiu dels castellonencs, el primer diumenge després de Sant Antoni o el mateix dia si és diumenge. L'ermita es converteix aleshores en un punt de trobada i veneració, on la gent del poble i els seus animals pugen per rebre la benedicció del patró dels animals. Un acte molt entranyable al qual l'acompanya el tradicional Porrat al poble i l'encesa de la foguera que tanta festa crea i tants mals espanta. Una celebració que acaba amb el sorteig del porquet que acompanya a Sant Antoni en la seua imatge, i que anys arrere, vivia solt per Castelló i era alimentat per tots els habitants.

Un carrer per a enamorar-se

Amb un tast de coca celestial, bunyols de carabassa o coca de dacsa en la mà, el carrer Canyeta ha de ser el teu destí si visites Castelló de Rugat. Un espai deliciós cobert de gesmilers i testos que els habitants d'aquestes terres han convertit en un punt d'obligada visita i que no podràs deixar de fotografiar al teu pas per aquest municipi.

El carrer Canyeta està situat entre els carrers de Sant Antoni i Sant Vicent, a un pas de la resta de punts d'interés que podràs visitar a aquest poble.

I és que enamorar-te del carrer Canyeta és, senzillament, inevitable. Un motiu més per visitar Castelló de Rugat si no ho has fet mai.

FONTANARS DELS ALFORINS

Paisatge de vins

Aquesta encantadora localitat valldalbaidina és, possiblement, la més jove de la comarca. No va ser fins a l'any 1927 quan va nàixer com a municipi sota el nom de Fontanars i segregada del terme municipal d'Ontinyent. El poble, com es coneix hui en dia, uneix el topònim més modern, Fontanars amb el mot tradicional de tot el territori, Alforins, per donar nom a una terra senyorial i de llauradors. Frontera i transició entre les valls valencianes i la plana castellana, la seua terra vinícola, els forns de calç i el mercat dominical, són tres motius per visitar Fontanars dels Alforins. Un poble de visita recomanada on el paisatge t'obliga a portar la càmera de fotos penjada al coll.

Història camuflada entre la vegetació

Per poder sobreviure en les èpoques de menys feina al camp, alguns treballadors agrícoles i ramaders de Fontanars dels Alforins van haver de buscar altres fonts d'ingressos. Així, la professió del calciner es va convertir en una tasca de gran importància a la localitat, amb la construcció de 50 forns de calç repartits pel terme. Amb una història més que centenària, s'ubicaven pròxims a les zones d'extracció de la matèria primera, és a dir, la mateixa pedra i la fusta per a cremar. Integrats en el paisatge o camuflats en la mateixa vegetació, els treballadors de la calç començaren a fer torns de feina de dia i nit, motiu pel qual van haver de construir rudimentàries cabanyes a la vora dels forns.

La calç, emprada per al camp, l'àmbit sanitari i per a la construcció, va anar cremant-se a Fontanars fins a principis dels anys 80 del segle passat, sent una de les últimes localitats en produir calç de forma tradicional.

Pots veure l'herència rebuda dels seus avantpassats en la Ruta de la Calç, on podràs visitar antics forns, alguns d'ells reconstruïts i restaurats. Una ruta dividida en 5 parts, que podràs fer tant si eres senderista com ciclista i que, a més a més, passa per diferents punts d'interés del terme dels Alforins. Una meravella.

La cita dels diumenges: el mercat de Fontanars

Puntual cada diumenge, aplega el mercat a Fontanars dels Alforins. El poble es reuneix a la plaça Major per fer les seues compres, fer un passeig i posar-se al dia en temes d'actualitat del veïnat. Temps arrere, el diumenge de matí els veïns del dispers i extens terme de Fontanars, que entre setmana vivien a les seues finques allunyades del nucli urbà, baixaven al poble per anar a missa. Així, diumenge al matí, el centre de Fontanars s'omplia de gom a gom de veïns i els mercaders van aprofitar l'oportunitat per muntar la seua 'paradeta' i abastir als alforiners dels estris necessaris per al dia a dia. Així va ser com el mercat va entrar a formar part de la rutina dominical, i hui en dia és una excusa perfecta per acostar-se a conéixer Fontanars i tots els seus encants.

Del consum vinícola al poblat iber, a les taules de tot el món

Quan el botànic Cavanilles va aplegar a Fontanars dels Alforins a finals del segle XVIII, ho va veure clar. Tot el que veia en aquelles terres "eren sembrats i vinya". I és que el vi és una tradició ancestral lligada a la terra d'aquesta població valldalbaidina, tan pròxima a altres comarques i autonomies. Des que els Ibers que poblaren la Bastida de les Alcusses al segle IV a.C. provaren el sabor majestuós del suc de la vinya, el consum i producció de vi a aquesta població no ha cessat.
Els cellers de la localitat han passat de vendre el seu producte majoritàriament a l'engròs a emprar les últimes tecnologies i avanços enològics per crear vins d'una millor qualitat que a poc a poc estan fent-se un lloc de prestigi al món de l'enologia valenciana, espanyola i internacional. La terra de Fontanars dels Alforins ens dóna vins amb sabors celestials produïts amb varietats com ara el monestrell, el garnatxa negre o el tempranillo, sense oblidar-nos de l'endèmic verdil o la recent incorporació de noves varietats com el cabernet sauvignon o el merlot. 1.300 hectàrees dedicades a la vinya, amb 10 cellers de marcat caràcter familiar i un projecte compartit amb altres territoris, Terres dels Alforins, marquen el present d'unes vinyes obertes a qui les visita i que si coneixes, t'enamoraran.

GUADASSÉQUIES

Un passeig entre vinyes i aigües

Vinculat des del seu origen al riu Albaida, Guadasséquies es presenta com un 'poble de riu'. Un municipi menut de la comarca travessat per l'aigua i on el riu s'eixampla en forma de llac artificial, gràcies a la construcció de la presa de Bellús. Aquest poble de no més de 460 habitants ha dedicat la seua existència al regadiu de les hortes de la Séquia dels Quatre Pobles, que pren aigua del riu Albaida. En l'actualitat, les hortes han quedat pràcticament submergides, però els secans es conserven bellament plantats de vinyes, al costat dels quals s'alcen algunes naus industrials. Els carrers, les festes d'estiu i l'església vella són alguns motius per visitar Guadasséquies si encara no ho has fet.

Un passeig per la seua història

El poble de Guadasséquies conserva bons exemples d'arquitectura tradicional, malgrat la desaparició de bona part del nucli urbà antic arran de la construcció de la presa de Bellús l'any 1996. Si visites aquest municipi i passeges pels carrers de la part baixa del poble, trobaràs cases vinculades al món agrícola i característiques de l'arquitectura mediterrània. Entre elles destaca l'edifici més antic, que es troba al número 10 del carrer de la Pilota, i que es coneix com a casa de la Tia Josefina. Un habitatge de l'any 1755, reformat l'any 1860, on encara es conserven al pati les restes del celler i el cup per fer el vi.

Al costat mateix es troba la casa número 8, coneguda com la de Claudio Ramírez, un terratinent de la vinya i alcalde de Guadasséquies l'any 1926. L'edifici va ser bastit durant la primera meitat del segle XIX i reformat al llarg de la dècada del 1920 per adaptar-lo als gustos burgesos.

Acabaràs el passeig recorrent el carrer Major, on veuràs algunes mostres d'habitatges de jornaler del segle XIX, com la casa del número 13, barrejats amb altres immobles més moderns del segle passat, i on encara es conserva l'essència dels antics carrers de Guadasséquies desapareguts davall les aigües del pantà.

Si els carrers mereixen que els passeges, el terme de Guadasséquies el pots descobrir caminant o amb bicicleta. Un recorregut per sendes i camins que et portaran a descobrir el paisatge agrícola tradicional.

La festa: els patrons de Guadasséquies

Tot i ser un poble menut, els guadassequians saben passar-ho bé. Un clar exemple són les seues festes patronals, que se celebren la segona setmana d'agost i que combinen a la perfecció el seu caràcter religiós amb la vessant més lúdica dels festejos.

Aquestes festes se celebren en honor a Sant Roc, la Mare de Déu de l'Esperança i el Crist de l'Empar. Durant aquests dies d'estiu, el llenç que presideix l'ermita del Crist de l'Empar es trau en processó pels fidels del poble. El llenç del segle XVIII representa el moment de la mort del Nostre Senyor al tossal de Gòlgota consolat per sa Mare, Sant Joan Evangelista i Sant Josep d'Arimatea. Just quan, segons els textos sagrats, un eclipsi de sol va enfosquir de dol Jerusalem.

L'església vella: l'edifici que es va resistir a desaparèixer

La construcció de l'embassament de Bellús va obligar a demolir en 1995 una bona porció del nucli antic de Guadasséquies, on es localitzava la plaça del poble i l'església parroquial de l'Esperança. Aquest edifici també va estar a punt de ser demolit, en desaparèixer les cases que l'abrigaven, però els veïns el van salvar en l'any 1997, el van restaurar i el van convertir en l'actual museu parroquial. Coneguda des d'aleshores com l'església vella, el campanar encara conserva in situ la campana grossa, dedicada a l'Esperança, que data del 1835. Aquest edifici acull a l'interior obres d'art i de mèrit, que formen un xicotet museu parroquial, inaugurat l'any 2003. Destaca especialment al museu una rèplica de la taula gòtica coneguda com 'el Sant Miquel de Guadasséquies', conservada actualment a la sala noble del palau arquebisbal de València. El Sant Miquel pesant les ànimes, del pintor Roderic d'Osona, és una de les obres mestres de l'art gòtic valencià. Al voltant de l'església vella de Guadasséquies es pot gaudir d'una àrea recreativa, on el visitant pot trobar elements recuperats de la part desapareguda del nucli antic, com és la font pública o un llavador que quedarà al descobert pròximament en finalitzar una intervenció en la zona.

LLUTXENT

Baronia dels Pròxita

El patrimoni de Llutxent és un dels trets més característics d'aquest municipi valldalbaidí. Les pedres d'edificis tan emblemàtics com l'Albacar Xiu ens fan viatjar en el temps fins al període islàmic. Amb la conquesta de Jaume I comença una altra etapa a la vila, on s'estableix població cristiana. Les batalles morocristianes, la donació de les terres a un noble italià que iniciarà la construcció del castell Palau, les Guerres de la Unió, la revolta de les Germanies i la Guerra de la Independència han escrit capítols de la història d'aquesta població. I recorrent el patrimoni de Llutxent, estirem el fil de la història que ens ha dut fins als nostres dies. Però a més del seu patrimoni Llutxent té altres atractius: la recuperació dels forns de calç i el Paratge Natural El Surar. Tres excuses per acostar-te a descobrir aquesta localitat, si és que encara no ho has fet.

Revifar la tradició de la calç i recuperar un ofici desaparegut

Quan es perden les tradicions, es perd la identitat. Això ho saben bé a Llutxent perquè ha estat una població calcinera i han volgut deixar testimoni d'aquest ofici que hui en dia ha desaparegut al municipi. L'ànima mater ha sigut el cineasta Toni Canet, que està portant a terme un projecte de recuperació d'aquest ofici tradicional en forma de documental sota el nom 'Calç blanca. Negro carbón'. A més de les rutes turístiques que pròximament explicaran en viu aquest procés de construcció, cocció i extracció de calç. Antigament els municipis amb poca indústria anaven a la recerca de recursos econòmics en allò que tenien més a la mà, i en aquest cas és la serra. D'ella s'extrauen les pedres per poder fer el forn i la llenya per poder cremar-lo. Un ofici ancestral que permetia obtenir la calç què els nostres avantpassats utilitzaven amb fins medicinals, de neteja, etc. i que va suposar per a Llutxent un important negoci al passat, amb més de 48 forns.

Suggeriment de ruta: el paratge natural El Surar

Si quan arriba el cap de setmana tens ganes de passar el teu temps lliure en contacte amb la natura, Llutxent té un paratge natural de gran atractiu que és just el que busques. Conegut com El Surar -la sureda més meridional de la Comunitat Valenciana-, està format per una sèrie de bosquets oberts que són les restes de boscos antics amb una peculiaritat: habiten sobre sòls evolucionats a partir de substrats calcaris on no solen créixer les alzines sureres. A més, et recomanem visitar el Mirador, al qual podràs accedir travessant una microreserva de flora i fauna. Si eres senderista, la ruta senyalitzada que recorre el paratge t'ajudarà en la teua travessia. Un passeig en el que gaudiràs de la gran varietat ecològica, tant de flora com de fauna, que viu en aquest tipus d'ecosistema. El camí transcorre entre barrancs, amb impressionants panoràmiques de muntanyes altes, barrancs profunds i grans parets de pedra. Un entorn que comptarà prompte amb una aula refugi al paratge per poder interpretar la natura i, amb més coneixements, gaudir més si cap.

Si les pedres parlaren...

Si les pedres parlaren a Llutxent contarien moltes històries. Una població amb un gran llistat de patrimoni que és testimoni de la vida, les gents i els costums que han deixat la seua petjada a aquest municipi valldalbaidí. Un dels exemples és el Castell del Xiu o 'Castell Vell' que se situa al cim d'un puig i data del segle XII. Una fortalesa de zona rural, coneguda com a albacar i alçada en l'època Almohade. Conquerit pels cristians el 1244, va servir com a refugi als colons cristians. La fortalesa tenia una estructura complexa i prop de 5.000 m² de superfície. El seu recinte emmurallat és doble, de forma irregular i allargada, amb potents torres rectangulars en els cantons. El castell es va mantenir en ús més o menys fins al segle XVII, i encara que es troba en runes, pots visitar-lo i reviure les seues passades glòries que evoca.

MONTAVERNER

El cor del la Vall

A pocs metres de la desembocadura dels rius Clariano i Albaida s'alça Montaverner, el poble que ha crescut sota l'atenta mirada del Benicadell i del Montcabrer. Montaverner és industrial i agrícola, conserva l'empremta que els àrabs deixaren al seu terme, però també els símbols de la Reconquesta de Jaume I, el qual va fundar la localitat a la primavera de 1271. Molt o poc se sap d'aquest municipi de prop de 1.700 habitants, el qual et convidem a descobrir-lo. Per això, hem escollit tres motius per a recomanar-te la visita a Montaverner: El Miracle de Sant Blai, la Mostra Internacional de cinema Documental de Montaverner i la Ruta de les Fonts. Aquestes són tres raons per visitar aquest poble valldalbaidí, però no són les úniques, així que vine a descobrir-lo si encara no ho has fet.

El sant que va salvar Montaverner de desaparéixer

A finals de l'any 1677, la 'pesta del garrotillo', una malaltia de gola que causava l'ofegament, va començar a afectar a les famílies de Montaverner. En un poble de 40 cases i prop de 50 habitants, la 'pesta del garrotillo' va matar a prop de 14 persones, deixant a Montaverner aïllat de la resta de localitats i amb la por al cos d'arribar a desaparéixer. Davant aquesta tragèdia, el retor i un grup de montavernins, decidiren encomanar-se a Sant Blai, conegut pel seu do de curació dels mals de gola. A Montaverner no disposaven en aquells moments d'una imatge del sant, per això es desplaçaren a Bèlgida, localitat que els va deixar a Sant Blai per veure si aquest els podia salvar de la tragèdia. I així va ser. La imatge de Sant Blai va obrar el miracle curant als afectats per la 'pesta del garrotillo'. Davant aquesta divinitat, resultava difícil tornar a Sant Blai a Bèlgida. Així, el sant, sembla, es va quedar a Montaverner i des d'aleshores se celebra cada dilluns de Pasqua el gran miracle de Sant Blai, copatró del poble i la festivitat més important d'aquesta localitat de la Vall, salvada per aquest sant.

MONDOC: una cita internacional i reflexiva

Des de fa uns anys, Montaverner obri una finestra al món anomenada MON·DOC. La Mostra de Cinema Documental de Montaverner és un espai per a la reflexió, un punt d'encontre de productors, protagonistes, històries i aventures d'un gènere moltes vegades oblidat i amb escassa projecció comercial com és el documental. Organitzada per l'associació Salvem el Cine, creada per a preservar la sala Royal de Montaverner, aquesta mostra de documentals es consolida any rere any dins del panorama de festivals de cinema de la Comunitat Valenciana. Així, amb caràcter internacional, el MON·DOC va nàixer mirant-se en els grans com ara Documentamadrid, 'Documentaries of the Word Montreal Festival' o el Festival de Cine Documental de Jaén i en ell s'han projectat alguns Goya, com és el cas de 'Hijos de la tierra', dirigit per Sandra Iraizoz.

Seguint la remor de l'aigua

Els de Montaverner diuen que el seu poble té pocs atractius turístics. Però, lluny d'eixe pensament, si visites aquest municipi gaudiràs passejant per un poble desconegut i deixant-te portar per allò que t'ofereix el paisatge. La Ruta de les Fonts és una bona forma de conéixer el terme de Montaverner. 16 fonts registrades, entre les quals hi ha algunes que no podràs visitar per l'estat en el qual es troben, conformen aquesta ruta que comença a la zona recreativa del Parc Fluvial i Casella dels Peons i et deixarà capturar instantànies de la Font dels 4 xorros, Font de l'Anglés, Font del Molí, Font del Povil, Font de Ca Blanc i Font de les Marxaletes. Seguint la remor de l'aigua podràs conéixer Montaverner, una bona forma de visitar aquest municipi que viu entre el riu Albaida i el Clariano.

MONTITXELVO

La història de la pansa

Tranquil, idoni per a descansar i gaudir de la natura. Així és com defineixen aquesta localitat situada a l'inici de la Vall. Montitxelvo i els seus 650 habitants gaudeixen d'una ubicació privilegiada, a les faldes de la serra de Mariola i del Benicadell. Els seus innumerables paratges naturals de gran interés ecològic i forestal, la seua important arquitectura hidràulica, formada per aqüeductes medievals i mines d'aigua, i els seus riuraus on antany s'elaborava la pansa, són els principals motius per descobrir Montitxelvo. Nosaltres hem destacat aquests i al seu personatge més il·lustre, el poeta Joan Climent, com les raons per visitar la localitat. Si és que a hores d'ara no ho has fet.

Un procediment tradicional que ara es manté viu

Recuperar i reviure la tradició en forma de festa és el que va fer el municipi de Montitxelvo, en l'any 2013, amb 'l'escaldà del raïm'. La Vall d'Albaida no va escapar de la febra pansera que des d'inicis del segle XIX es va escampar per les comarques centrals valencianes. Així, 'l'escaldà de la pansa' va modificar tant el paisatge com el calendari agrícola i per tant, a la societat de l'època.

Un procediment que ja utilitzaven els nostres avantpassats per tal de fer panses del raïm de moscatell i que estava perdent-se. En aquest sentit, els riuraus són les construccions que permeten assecar el raïm, protegint-lo de les inclemències meteorològiques. Tan sols cal remuntar-se al segle passat, a la dècada dels anys 30, per trobar a Montitxelvo prop de quaranta edificacions d'aquestes característiques. Abans d'assecar el raïm s'escalda en aigua, en la caldera que es posa a la xemeneia d'una fornal, i després es disposa el raïm en canyissos per a assecar-lo. Un procediment tradicional que ara es manté viu.

La cultura de l'aigua en forma d'itinerari

La important arquitectura hidràulica de Montitxelvo, formada per aqüeductes medievals, mines d'aigua i els seus riuraus la pots visitar gràcies a la Ruta de l'Aigua. Un itinerari didàctic sobre la importància d'aquest element primordial per a l'ésser humà i on podràs comprendre com vivien els nostres avantpassats i com, a més, es guanyaven la vida.

L'aqüeducte del Planet, la bassa del Sastre -una monumental obra d'enginyeria hidràulica, construïda possiblement al segle XVIII-, la font de Ferri, el riurau de Mahiques, la font de la Nava, la de Micairent (on hi ha una àrea recreativa, un molí hidràulic i dues basses), la mina d'aigua coneguda com l'Alcavo de Remigio (del que cal destacar la galeria, coberta amb una volta triangular de lloses planes), la font de la Plaça i la font de Baix. Aquests són els punts d'interés que podràs trobar-te si realitzes aquest itinerari didàctic sobre la cultura de l'aigua de Montitxelvo.

Una ruta circular, sense derivacions ni variants, amb una longitud aproximada de 5 km i dificultat baixa, que et recomanem si eres dels qui no et conformes en conéixer un poble admirant, tan sols, els seus monuments.

El personatge: Joan Climent

El montitxelvà Joan Climent Pascual (1918 - 2004) va ser un interessant poeta i narrador que va viure a Gandia des de l'any 1931. Allí va haver de paralitzar els seus estudis al desembre de 1937 en ser reclutat per incorporar-se al front en la Guerra Civil. Posteriorment, a la postguerra, va publicar alguns llibres en castellà i a continuació Joan Climent va decidir escriure en la seua llengua amb un notable èxit de critica. Així, el seu primer llibre en valencià, Notícia de murmuris (1989), va rebre comentaris elogiosos de poetes i crítics com Marc Granell o Josep Ballester. Més tard va publicar la novel·la La delicà de Gandia (1994) i va continuar la seua tasca poètica amb llibres com Contraclaror. Fa uns anys va ser nomenat Fill Adoptiu de Gandia, localitat on residia, mentre el seu poble natal ha organitzat en diverses ocasions rutes teatralitzades inspirades en l'obra de Joan Climent.

L'OLLERIA

L'ànima del vidre

És coneguda per ser terra de vidre, una indústria que amb la vinguda de la crisi pràcticament va desaparéixer dels polígons del municipi i que hui lluita per tornar a posar-se en peu. L'Olleria és la segona localitat amb major nombre d'habitants de la comarca de la Vall d'Albaida i atresora elements patrimonials i històrics més que suficients per visitar-la. D'entre ells t'assenyalem els tres més importants: la Fira, la casa Santonja-Palau dels Maraus i el Ball dels Locos. Estigues boig o no, l'Olleria mereix que la visites si encara no ho has fet.

Un tresor arquitectònic que respira història i art en cadascun dels seus racons

En el carrer Ravalet de l'Olleria trobaràs una de les joies arquitectòniques i històriques més importants del municipi. La casa Santonja-Palau dels Maraus et convida a submergir-te en l'època de la il·lustració, el coneixement, la igualtat, la fraternitat i la llibertat.

La casa Santonja és, sens dubte, un edifici únic en l'Olleria. Un escut nobiliari et dóna la benvinguda quan la visites i anuncia que alguna cosa gran ocorre a l'interior de l'immoble. Dos cents anys en peu acrediten la importància que aquest palau té per a la nostra comarca i el fet que s'haja convertit en tot un símbol de la localitat.

La que fora la casa dels Marau, família de terratinents de la burgesia liberal, guarda a les seues parets un conjunt de pintures murals amb motius artístics de tradició valenciana úniques al món, que són la clau per a entendre la història de finals del segle XVIII i principis del XIX.

Sotmesa a una rehabilitació per fases, la casa Santonja segueix reflexant la idiosincràsia del seu poble i, actualment, acull diferents activitats relacionades amb la cultura. En un futur està previst que aquest palau continue fent història acollint el Museu del Vidre de l'Olleria.

La cita: concessió reial des de 1687

Bescanviar. Trobar. Conéixer. Negociar. Això és el que s'ha fet a les fires al llarg de la història. En elles s'aplega a acords, s'intercanvien productes i es realitzen transaccions econòmiques. I hui en dia, també es gaudeix, convertint-se l'esdeveniment en un acte social, festiu i cultural. L'Olleria pot presumir de tindre una Fira per concessió reial de Carles II des de l'any 1687. Cada any, del 25 al 27 d'octubre, centenars de paradetes ocupen els carrers de la localitat valldalbaidina per donar a conéixer productes autòctons i altres de més lluny, així com activitats culturals i representacions tradicionals. Any rere any, l'Olleria reviu la història amb la seua Fira, fomentant l'intercanvi (en la seua versió actual), i també fent gaudir a majors i menuts de les atraccions que conclouen el recorregut de la Fira.

Bogeria amb molt de trellat: el Ball dels Locos i la seua recuperació

De vegades acusem a algú d'estar boig pel simple fet d'anar més enllà de les normes establertes i imposades per la societat. Per voler recuperar tradicions perdudes o portar endavant fites que semblen impossibles d'aconseguir. Però la bogeria no és sempre un mot amb connotacions negatives. Un clar exemple és el Ball dels Locos de l'Olleria, recuperat l'any 1996. La colla que des d'aquell moment representa a les festes de la Magdalena una tradició perduda des de no se sap quan (aproximadament a principis del segle XX), es va formar per divertir-se mitjançant una festa antiga. El Ball dels Locos escenifica un castell humà, amb un ball que comença i acaba amb la construcció d'una torre humana. Però a més a més, el Ball dels Locos és símbol de l'esperit de suport, de que tots junts som més forts. Si vols veure al grup del Ball dels Locos cal que t'acostes a l'Olleria al mes de juliol, en les festes de la Magdalena, durant les quals, junt amb el grup de danses el Revol i la colla de dolçaines i percussió la Morralla, reprodueixen les tradicions d'aquest municipi. El Ball dels Locos mereix, com la Fira i la casa Santonja, que visites l'Olleria si és que encara no has estat.

ONTINYENT

La capital de la Vall Blanca

Amb més de 35.500 habitants, Ontinyent és el municipi més gran de la Vall d'Albaida. Industrial, emprenedora, lluitadora, plena de casetes, amant del Crist de l'Agonia i de la Puríssima Concepció, del Bou en Corda, de la coca de fira, del Pou Clar, de Sant Esteve... Ontinyent té raons de sobra per visitar-la, però al teu criteri deixem que tries les que prefereixes per fer de la teua parada a la capital de la Vall d'Albaida tota una experiència. Per ajudar-te a escollir te'n destaquem tres: el barri medieval de la Vila, les composicions musicals dedicades a les festes de Moros i Cristians i l'arròs al forn. Són sols tres motius per visitar Ontinyent que t'ajudaran a descobrir-ne molts més per tu mateix, si és que encara no ho has fet.

Deixar-se portar per la història del primer nucli urbà de la localitat

És el barri amb més encant de la capital de la Vall d'Albaida i sols per això la teua visita a la Vila és obligatòria si vas a Ontinyent. Passejar pels carrers del que fora el primer nucli urbà d'Ontinyent és sinònim d'història. Originat a l'època islàmica (s. XI-XII), el barri de la Vila, declarat des de 1974 Conjunt Històric Artístic Nacional, amaga pels seus estrets carrers tresors dignes de ser descoberts i altres que caracteritzen la singularitat d'aquest nucli. L'església de Santa Maria -on resideix la patrona de la localitat, la Puríssima Concepció-, el Portal de Sant Roc, el Campanar més alt de la Comunitat Valenciana o el Palau de la Vila -que alberga al seu interior el Museu Tèxtil Valencià i el Museu dels Gegants i Cabets- són alguns dels llocs d'interés que podràs descobrir al teu recorregut pel barri medieval. Si caminar pel conjunt de carrers que donen vida a aquest pintoresc espai d'Ontinyent, és imprescindible, també ho és conéixer algunes de les meravelles patrimonials que envolten a la Vila. Una de les més emblemàtiques és, sens dubte, el Pont Vell, símbol d'Ontinyent i part de l'ADN dels que l'habiten. Sobren motius per visitar el barri de la Vila. Escollir tan sols un d'ells ja és qüestió teua.

Chimo, la música festera que fa bategar la celebració més gran de la capital

Sens dubte, Chimo és tot un himne de la festa de Moros i Cristians d'Ontinyent. Aquesta marxa mora va ser composta pel desaparegut José Mª Ferrero, el Mestre, en l'any 1964.

No hi ha ontinyentí que no haja sentit l'impuls de menejar el cos en escoltar el compàs de Chimo un dijous de vesprada de la Setmana Gran, en la Plaça Major de la localitat. Chimo és símbol de l'inici de la festa més gran d'Ontinyent, la dels Moros i Cristians, que ha donat, a més, veu a compositors locals de prestigi nacional i internacional. Si el Mestre va compondre un himne per al seu poble, també ho han anat fent altres grans de la composició com Saül Gómez i Soler, Jesús Barberà, Daniel J. Ferrero Silvaje, Miguel Àngel Sarrió Nadal, J.B. Santonja Espinós, David Castelló Silvestre, Vicente Gabriel Casanova, Ferran Sanchis Gandia... Tots aquests, responsables d'engreixar el patrimoni musical del seu poble.

Si vols veure i sentir com una ciutat batega al ritme de la música festera, cal que t'apropes a Ontinyent a finals d'agost per contemplar la seua Entrada de Bandes, l'Entrada de Moros i Cristians o les Ambaixades.

El sabor: l'arròs al forn

Patrimoni d'Ontinyent comparable al Pont Vell, l'arròs al forn és molt més que un menjar típic d'aquesta població. L'arròs al forn és una forma de ser i de viure que es transmet de generació en generació, en totes les cases d'Ontinyent. La botifarra de ceba (patrimoni material, celestial i de sabor inoblidable d'Ontinyent), la cansalà, el nap, els cigrons, les costelles de porc, l'arròs, l'estima i les hores de forn, donen vida a una de les joies que has de tastar al teu pas per la capital de la Vall d'Albaida. Tota una delícia que mereix, com el barri de la Vila i la música festera, que visites Ontinyent si és que encara no has estat.

OTOS

El poble dels rellotges de sol

Pujar al cim del Benicadell, gaudir d'unes vistes de la Vall d'Albaida insuperables i després, per a compensar l'esforç, omplir l'estómac i el bagatge cultural al xicotet però encantador municipi d'Otos. Aquesta població valldalbaidina és una petita joia turística de la nostra comarca, on el senderisme, la cultura i la gastronomia es donen la mà per oferir-te una experiència de turisme interior molt enriquidora i relaxant. Els otosins encara hui coneixen l'hora amb els rellotges de sol, que combinen a la perfecció amb l'avantguarda tecnològica. Aquests elements patrimonials, la pintura d'Antoni Miró i el paratge protegit de l'Ombria del Benicadell són els tres motius per visitar Otos, si és que encara no ho has fet.

Mesurar el temps amb obres d'art

El sol ha determinat durant segles el ritme quotidià dels nostres pobles. El pas del temps i la modernització de les societats va substituir el sol per la mecànica, però a Otos encara hui, el ritme del dia a dia ve determinat per l'estel solar.

Així, els rellotges de sol són per a Otos molt més que una forma de mesurar el temps, són un atractiu turístic i cultural que combina tradició, art i patrimoni. La Ruta dels Rellotges de Sol va nàixer l'any 2005 de la mà de l'otosí Joan Olivares i de l'artista Rafael Amorós. Aquests van convèncer als artistes valencians més importants perquè mitjançant l'art crearen nous rellotges de sol. Així va ser com al llarg d'Otos es troben peces úniques creades per Andreu Alfaro, Artur Heras, Antoni Miró, Manolo Boix, Rafael Armengol, Arcadi Blasco, Elisa Martí i els mateixos Joan Olivares i Rafael Amorós.

Obres d'art que combinen a la perfecció la seua vessant estètica amb la correcta mesura del temps.

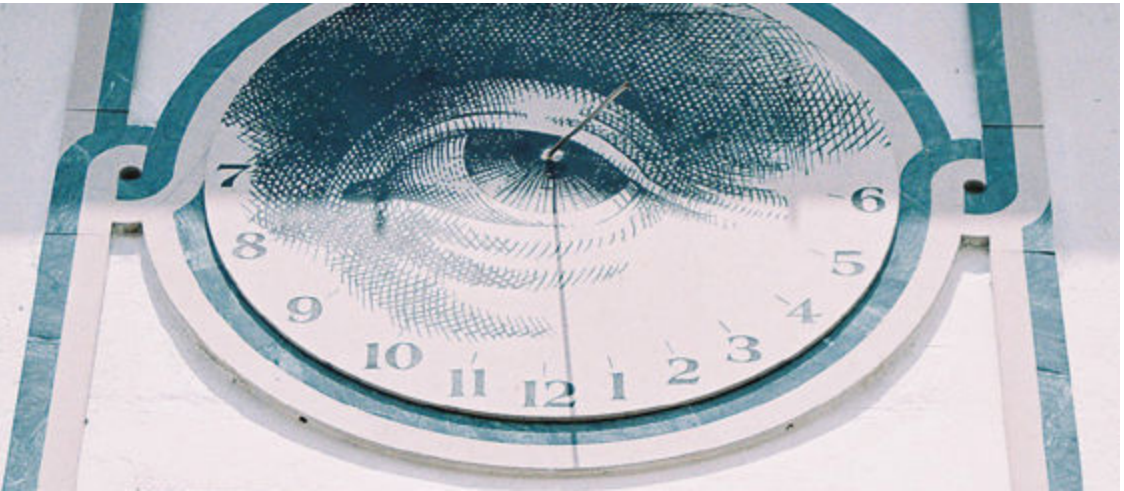

Podràs visitar aquesta ruta qualsevol dia, però els diumenges, a les 11:00 h, hi ha una ruta guiada que et portarà a conéixer els 8 rellotges i la seua història, així com alguns altres que formen part del col·lectiu d'aquest municipi. No és d'estranyar que Otos siga el poble europeu amb major densitat d'aquest patrimoni.

Col·lecció d'Antoni Miró: una gran obra per a un poble menut

Per a Otos és un orgull tindre al seu abast una part de l'obra d'un dels pintors més importants de l'art valencià: Antoni Miró. El Palau d'Otos, edifici del segle XVIII i seu actual de les dependències municipals, alberga i mostra un itinerari amb caràcter monogràfic i estructurat cronològicament per les diferents etapes i sèries d'Antoni Miró que permet seguir la seua trajectòria i configurar una visió global de l'obra de l'artista. La Col·lecció d'Antoni Miró al Palau d'Otos no et deixarà indiferent si la visites. Antoni Miró és un artista compromès amb la realitat social actual, amb les seues arrels, amb la seua cultura i amb el seu país. Dins d'eixe potent realisme social que impregna la seua obra, els quadres actuen com a potents flaixos que et despertaran quan els contemples una actitud crítica davant la història més recent.

La cresta d'una serra on val la pena caminar

A mig camí entre la muntanya i l'embassament de Bellús, el terme d'Otos t'ofereix itineraris interessants per practicar el senderisme entre camps de cultiu i oliveres centenàries. Si a la part baixa del terme municipal localitzem els refugis antiaeris de la Guerra Civil (restaurants i museïtzats), en la part alta del terme s'alça l'imponent cim del Benicadell i el seu paratge protegit. Una bona forma d'endinsar-te per la serra del Benicadell és emprant del SL-CV 10, un sender de 4 quilòmetres i una dificultat mitjana-baixa que comença al nucli urbà. Al llarg del traçat, et trobaràs amb la Font de Baix, l'Assut de Pantàliga, el Pouet, el mas de Suagres, el Naixement, passant per la nevera de Tormo (s. XVIII) i l'àrea recreativa del barranc de la Mata.

Si encara tens ganes d'allargar el passeig, una ruta roja puja fins al Castell de Carbonera i a l'Alt del Morrall, en la cresta d'una serra on val la pena caminar. Aquest atractiu és un dels molts motius per visitar Otos.

EL PALOMAR

Paratge i festa del xop

Si per algun motiu és conegut el municipi d'El Palomar en la Vall d'Albaida i més enllà de les nostres fronteres és per la seua particular i genuïna festa del xop. Aquest exemplar és per a El Palomar molt més que un arbre, és un símbol que els identifica com a poble. No podíem parlar d'aquest municipi de 590 habitants i no fer-ho de la seua 'Plantà del xop'. Un motiu que sumat al Castell de Carrícola, aquell que vigila el terme d'El Palomar amb el nom d'altre municipi, i la Font de Sis, et conviden a visitar aquesta localitat valldalbaidina per passejar i descobrir-la.

El ritual centenari que dóna la benvinguda a la primavera

Després d'un hivern gris, on el blanc ha impregnat la terra, aplega la primavera. Els camps comencen a renàixer i el que abans era obscur ara és verd i ple de vida. Per a celebrar-ho, els veïns d'El Palomar celebren un ritual centenari al qual anomenen 'La festa del Xop'. Aquesta reproducció a la plaça del poble del què ha passat al bancal, se celebra a El Palomar, segurament, molt abans que aquest existira com a poble. De totes les festes locals, aquesta és la més genuïna i s'ha convertit en tot un símbol i un orgull per a la població.

Així, durant dues setmanes, el xop més espectacular del terme presideix la plaça del poble, després d'haver sigut tallat, transportat i plantat per molts palomarencs. Al voltant del xop, l'arbre que simbolitza l'arribada de la primavera, tenen lloc diferents manifestacions històriques i tradicionals com ara els Pastorets o el Ballador de la bandera i els Angelets. Música, ofrena a la Geperudeta, balls i molta germanor es donen cita durant el segon i el quart cap de setmana de maig, fins que els veïns diuen adéu al xop que cau a terra després de ser colpejat a mans dels palomarencs.

El nom del castell que fa dubtar a la Vall

Als peus de la serra del Benicadell es troba el Castell de Carrícola, un element patrimonial que, malgrat el seu nom, pertany al terme municipal d'El Palomar. L'edifici va ser construït pels àrabs entre els segles VI i XIII i és de gran interés tant en l'àmbit arqueològic, com etnogràfic i històric-artístic.

El Castell de Carrícola, nombrat Bé d'Interés Cultural de la Generalitat Valenciana, està situat dalt d'una roca, en la part esquerra del barranc del Paratge Natural Protegit l'Ombria del Benicadell.

El castell, format per una torre i un pati d'armes, formava part del conjunt defensiu de les fortificacions del 'Penacadell', nom que rebia el Benicadell en l'època medieval.

Segons la documentació disponible, en 1258 es parlava d'un castell i un any després d'una torre a la qual estaven adscrites dues alqueries mudèjars.

Així, la fortificació està integrada en la Ruta del Castell i altres joies d'El Palomar, una senda amb interessants testimonis paisatgístics i vestigis arquitectònics de la societat tradicional que et recomanem si visites el municipi.

Es tracta d'una senda de dificultat mitjana, senyalitzada amb panells explicatius i taules d'interpretació dels diferents recursos que trobaràs al llarg del recorregut.

L'entorn: Font de Sis

La Font de Sis és un paratge natural que en els últims anys s'ha convertit en una zona d'oci per als palomarencs i per a tots aquells que visiten el municipi. Es tracta d'un espai natural rodejat de frondosos xops i equipat amb tots els serveis que pugues necessitar per a una jornada a l'aire lliure: restaurant, zona infantil, berenadors, paellers, càmping, etc. En aquest paratge, a més a més, podràs trobar la Ruta del Barranc de la Junda, que recorre el llit del barranc que porta el seu nom, a la vora del riu. Té un recorregut de 3,4 km i una dificultat baixa, idoni per fer un passeig acompanyat en tot moment pel soroll de l'aigua de les fonts, basses, séquies... Tot un testimoni de l'herència musulmana. Aquest és el principal curs d'aigua amb el qual compta El Palomar, origen de la desapareguda alqueria d'Aljund, que recull els sobrants de l'aigua de la mil·lenària séquia de la Font del Port (s. VIII-XIII), i d'altres fonts com la Font de Sis.

PINET

Al límit de la Vall d'Albaida

El tercer poble amb menys habitants de la comarca, Pinet, és el límit de la Vall Blanca amb la veïna comarca de la Safor. El municipi que inicia el nostre territori i que ja al segle XIX es va encarregar de traure pit i deixar ben clar qui marcava els límits. Pinet és sinònim del Surar, la surera més meridional de la Comunitat Valenciana, però també és sinònim de coca de faves, de confitat de meló i de llata feta amb la palma que es recull a les serres del terme. Així, la seua valentia històrica, la tradició gastronòmica i artesanal del poble i el seu tresor natural són tres motius per visitar Pinet, si a hores d'ara no ho has fet.

Una joia de la mare naturalesa

És la joia de la corona dels pinetans, un tresor de la natura de gran valor medi ambiental i sentimental pel qual Pinet va lluitar al segle XIX. El Surar de Pinet, declarat Paratge Natural Municipal l'any 2005, és un espai idoni per anar d'excursió, fer senderisme i cicloturisme. Aquest paratge representa amb tota seguretat la formació més meridional de sureres de les terres valencianes. La importància del paratge radica en el fet que aquest bosquet es troba molt allunyat de les àrees on es cria de forma natural la surera. A més, si visites El Surar de Pinet, podràs gaudir d'unes espectaculars vistes panoràmiques de la comarca.

Palma, faves, confitat: Fira Gastronòmica i Artesanal

La tradició gastronòmica i artesanal de Pinet és un dels seus tresors més apreciats. Per això, recentment van decidir promocionar-ho i donar a conéixer allò que millor saben fer al poble. A la Fira Gastronòmica i Artesanal de Pinet les protagonistes són les coques de faves, el confitat de meló i, naturalment, la llata de palma. Si la visites, gaudiràs dels tallers, jocs per a xiquets, demostracions i tast de productes típics i deliciosos que es donen cita en aquesta jornada del mes de setembre.

Com Pinet va superar a Gandia amb una vara

Parlar de Domènec Mahiques és parlar de l'alcalde que va demostrar la superioritat del seu poble, Pinet, sobre Gandia. Pot ser, pocs valldalbaidins coneguen una fita que ha marcat la història de Pinet i que al llarg de segle i mig ha demostrat la supremacia d'aquest xicotet poble que marca el límit de la comarca amb els veïns de la Safor.

L'any 1883, Domènec Mahiques i l'alcalde de Gandia, Josep Rausell, acompanyats pels seus respectius escrivans, es van citar per delimitar els termes municipals de cada poble, que hui separen també les comarques de la Safor i la Vall d'Albaida. Però quan Rausell va reclamar El Surar per a Gandia, l'alcalde de Pinet no ho va veure gens clar. Els dos mandataris van mantenir una forta i acalorada discussió que va finalitzar amb la vara de l'alcalde de Gandia en mans de Mahiques i, per tant, en possessió de Pinet.

Des d'aleshores i fins al dia de hui, aquest bastó es conserva a Pinet com un símbol, com el resultat d'una batalla guanyada per aquest poble enfront del que aleshores era l'enemic, Gandia. Així, la vara de l'alcalde de Gandia es custodia a Pinet com un tresor i com el fet que demostra com Pinet va superar a Gandia amb una vara.

El bastó original del segle XIX, recentment restaurat, el podràs visitar a Pinet, mentre que a la capital de la Safor conserven una rèplica que suposa tota una declaració de pau al poble que va aconseguir superar-los.

LA POBLA DEL DUC

Patrimoni bèl·lic

Hui la coneixem com La Pobla del Duc però al llarg del temps, aquesta localitat valldalbaidina, coneguda per la seua tradició agrícola, ha tingut diverses denominacions toponímiques. La primera de totes elles sembla que va ser Vilanova de Rugat l'any 1273, i a continuació Francavila de Rugat o Pobla de Rugat, fins evolucionar al nom actual. Cultura, arquitectura i història et conviden a passejar pel seu centre històric, que reflexa una evolució marcada principalment pels canvis econòmics del territori. Pel seu valor i rellevància, et destacaquem sols tres motius perquè visites La Pobla del Duc: els refugis militars antiaeris, la Fira Comercial i La Penyeta. Tres raons de pes per acostar-te a descobrir aquesta localitat si és que encara no ho has fet.

Conservar part de la memòria històrica: la ruta dels refugis militars

La Guerra Civil Espanyola ha sigut l'esdeveniment més influent de la història del nostre país, ja que va suposar una ruptura brutal del clima de convivència democràtica existent durant els anys 1936-1939, i malgrat que va tindre lloc fa més de seixanta anys, hui en dia segueix present en la memòria de molts. Concretament, el municipi de La Pobla del Duc conserva una part de la memòria històrica militar amb la posada en valor del conjunt patrimonial dels Refugis Militars. Amb la restauració, rehabilitació i condicionament dels accessos i les entrades d'aquests refugis militars s'ha creat l'anomenada 'Ruta dels refugis militars antiaeris de la Guerra Civil 1936-1939: La Pobla del Duc'. Un itinerari que et mostrarà un recorregut històric pels llocs més emblemàtics relacionats amb la Guerra Civil Espanyola i en el que al mateix temps podràs gaudir d'un paisatge natural, típic de la comarca, amb recursos ambientals ben conservats. La ruta s'inicia a la plaça de l'Església i inclou les visites a dos refugis: el del pla de Missena i el de la casa Alta. Ambdós, construïts en 1938 per l'exèrcit de la República, estaven destinats a la protecció contra atacs de bombes aèries.

Gastronomia, comerç i artesania: una fira amb sabor autòcton i genuí

La Fira Comercial i Gastronòmica de La Pobla del Duc obri les seues portes el primer cap de setmana del mes d'octubre i té una durada de tres dies. Però si la visites dissabte o diumenge, dies de major activitat, no tindràs ni un segon per avorrir-te. Al llarg de tot el recorregut, trobaràs tot tipus de productes de la zona, i gaudir amb la degustació de productes gastronòmics autòctons i l'exposició de productes comercials del municipi. La Fira es complementa amb una gran varietat d'activitats dirigides a tots els públics. Així, els més menuts gaudiran de tallers de manualitats, jocs populars, i parc de jocs infantils amb castells inflables, mentre que els majors podran triar entre un ampli ventall d'ofertes com ara, exhibicions a cavall, demostracions artesanals, exhibicions de dansa, balls de competició, balls moderns, desfilades de moda, concerts i actuacions musicals per als majors i menuts, teatre, tasts de vi i visites guiades als Refugis Militars Antiaeris.

Gaudir de la natura: l'àrea recreativa La Penyeta

L'àrea recreativa La Penyeta, a la que podràs accedir pel Camí Reial de Gandia, està situada al sud-est del terme municipal de La Pobla del Duc, amb una superfície d'1,23 hectàrees. Aquest paratge, d'alt valor ecològic i paisatgístic, és una completa zona d'oci i distracció en la que, si t'agrada la natura, gaudiràs d'unes immillorables vistes panoràmiques de la Vall d'Albaida i el Benicadell. Aquest mirador de la comarca compta amb una zona habilitada amb fonts, taules i bancs de fusta, papereres, aparca bicicletes, una zona per a jocs infantils amb gronxadors, una zona d'acampada habilitada per a fer paelles i torrades i una extensa superfície envoltada d'arbres i vegetació on podràs gaudir de les magnífiques vistes i passar un agradable dia a l'aire lliure en família.

Sens dubte, gaudir de l'entorn de La Penyeta és un dels motius per visitar La Pobla del Duc si encara no has estat.

QUATRETONDA

Artesania gastronòmica

Dalt d'un tossal es troba ubicada la dècima població en nombre d'habitants de la nostra comarca, Quatretonda. Situada entre el Barranc de les Fontetes d'una banda, i la Séquia de l'altra, la localitat protegeix el seu patrimoni més apreciat: la serra. Terra d'agricultors, apicultors, fongs i espècies endèmiques protegides, a Quatretonda s'elabora una gran quantitat de productes de forma artesanal, un fet que li atorga un sabor únic que mereix que tastes al teu pas per la localitat. Des dels 'besos de novia', fins a l'embotit fet a casa, passant per les 'cristines' i el pa, el que hui es coneix com 'artesanal' i torna a estar de moda, fa segles que es practica a Quatretonda. Un tresor per descobrir a la Vall i que nosaltres et volem recomanar, especialment, per tres raons: la seua serra, la tradició dansadora i el formatge artesanal. Aquests són tres motius per visitar Quatretonda, però de segur que amb la teua visita en descobreixes molts més.

El tresor dels quatretondins: el seu patrimoni natural

La serra de Quatretonda és el tresor més important que guarda aquest municipi de la Vall Blanca. Dins d'aquest Paratge Natural Municipal Protegit descobriràs tot un món, més enllà dels impressionants paisatges verds. La serra de Quatretonda té una rica varietat de fauna, flora i fongs (que podràs conéixer amb les rutes que s'organitzen sovint per aquest paratge), que entren en perfecta simbiosi amb espais de singular bellesa com el Barranc de l'Aigua, el Buixcarró o el Xim. Si tan sols el que veus ja et resulta enriquidor, també podràs deixar-te dur pel subsòl de Quatretonda, descobrint el famós Avenc on sovint es practica espeleologia. La serra és només la meitat del cor que fa bategar Quatretonda, ja que l'altra part que dóna vida a aquest municipi és el pla. Un conjunt de terres de cultiu, testimoni de la importància que l'agricultura ha tingut per als quatretondins al llarg de la història, i on podràs contemplar la Font Vella, amb el seu llavador, cava i font. Un paratge singular situat al Barranc de les Fontetes i dins del ric patrimoni hidrològic de Quatretonda. El Paratge Natural Municipal Protegit té diferents zones protegides com a micro-reserves de flora per la seua abundància en espècies endèmiques.

Un bé immaterial: arrels dansadores

Al poble de Quatretonda el veïns encara s'assabenten de les notícies a la manera tradicional, i és que de bon matí el poble desperta escoltant les novetats per megafonia. Un altaveu que aplega a tota la població i que en aquest poble sempre guarda una característica ben peculiar: la sintonia que acompanya el ban municipal. Es tracta de la melodia de les Danses de Quatretonda, una música que identifica una de les tradicions més importants que té aquesta població: les danses. Tant és així, que la Festa de les Danses de la Vall d'Albaida va nàixer en aquest municipi. En Quatretonda, a més a més, el segon diumenge de maig se celebra la festa del Carrer Nou, en honor a la Mare de Déu dels Desemparats i és en aquesta celebració on es balla la tradicional Dansà de Quatretonda. Arrels que estan en procés de ser declarades Bé Immaterial d'Interés Cultural o de Rellevància Local.

Fet a casa sap millor

L'artesania troba a Quatretonda diferents formes d'expressió. Vi, oli, embotits, rebosteria, pa i un llarg etcètera, s'elaboren en els interiors de les cases, forns i cooperatives d'aquest municipi.

Si hi ha algun producte que no pots deixar de tastar al teu pas per Quatretonda, eixe és sens dubte el formatge artesanal de l'Heretat de Pere (Cooperativa Simona). L'aposta pel medi ambient i el turisme rural que ha realitzat aquest municipi tant de la serra, ha portat a la recuperació i manteniment del patrimoni natural rural. Aquest és el cas de l'Heretat de Pere, casa rural i cooperativa, on s'elabora formatge de llet de cabra d'una forma artesanal, amb la matèria primera obtinguda del munyiment de les seues pròpies cabres. L'Heretat de Pere ha recuperat velles tradicions que cal que conegues si visites el municipi. Així, l'Heretat és, junt amb la seua serra i la dansà, una de les raons per les quals val la pena que visites Quatretonda.

EL RÀFOL DE SALEM

El terrisser d'argila

De la seua escola va eixir l'actual Consellera de Justícia de la Generalitat Valenciana i ex portaveu del Consell General del Poder Judicial, Gabriela Bravo. En la seua infantesa, Salomé, guanyadora d'Eurovisión amb 'Vivo cantando' va córrer pels seus carrers. El Ràfol de Salem pot ser siga un poble no molt gran, però amb un gran encant. La indústria rajolera i de gerres i l'agricultura han sigut els mitjans de supervivència d'aquesta localitat que combina l'estima per la natura amb la devoció als seus sants, Sant Blai i el Diví Salvador. Però per orientar la teua visita, et destaquem els seus trets més rellevants: el seu poeta Salvador Jàfer i Sanxis, l'antiga almàssera i l'ascens al cim del Benicadell. Són sols tres dels molts motius per visitar El Ràfol de Salem.

Una nova vida per a un nou temps

Fins als anys 80, els rafolins portaven les seues olives per elaborar l'or líquid a l'Almàssera El Salvador. Una cooperativa fundada als anys 50 per uns quants colliters a la que poc a poc van anar portant les seues olives veïns i veïnes d'altres localitats.

El treball artesanal que allí es portava a terme, herència dels romans i dels àrabs, es va veure amenaçat amb l'arribada de la modernització dels sistemes d'obtenció de l'oli.

Així, la cooperativa es va veure obligada a tancar les seues portes deixant arrere els mètodes tradicionals que al llarg de dècades havien proveït als rafolins i a bona part dels municipis del seu voltant de l'element primordial de la dieta mediterrània.

No obstant a dia de hui pots visitar El Salvador, ja que encara que va tancar les seues portes com almàssera, recentment ha estat transformat en el Museu de l'Oli del municipi, en un restaurant i un hostal rural.

Una nova vida per a un temps nou. Un lloc ple d'història i tradició que ara s'obri a la ciutadania per contar-los com, fa no tant, els nostres avantpassats elaboraven amb les seues mans el seu propi oli.

Un tresor natural: de l'ermita al cel

La seua privilegiada ubicació als peus de l'imponent Benicadell, converteix al Ràfol de Salem en un municipi molt atractiu per realitzar senderisme i rutes per la muntanya. Des de l'ermita de Sant Blai del Ràfol naix una senda per ascendir fins al cim del Benicadell. No és una ruta senzilla, però t'assegurem que val la pena per la riquesa natural que et trobaràs mentre realitzes l'ascensió. L'ermita de Sant Blai és la primera edificació cristiana que es va realitzar al poble l'any 1640 i té hui un habitatge adossat on podràs allotjar-te en grup. A més a més, hi ha un paratge amb paellers on podràs recuperar forces després de l'ascens al Benicadell. La pujada, per l'ombria de la serreta del Ràfol, t'ofereix una visió magnífica d'aquest tresor que és la muntanya.

Salvador Jàfer i Sanxis, el poeta 'indolent i contemplatiu'

L'amor, la mort, la solitud, la naturalesa, les relacions humanes o les coses misterioses formen part del llarg llistat de temes que Salvador Jàfer i Sanxis ha projectat a través de la seua poesia. Aquest filòleg rafolí que va començar a publicar la seua obra l'any 1973, és hui un dels poetes més importants de la Vall d'Albaida, membre de la generació de joves poetes valencians del 70. Un grup reconegut al País Valencià, en el que Salvador Jàfer va destacar per ser finalista del premi de poesia Vicent Andrés Estellés amb *L'esmorteïda estela de la platja.*

Al llarg de la seua trajectòria, el poeta del Ràfol, que s'autodefineix com a 'indolent i contemplatiu', ha publicat llibres com ara *El sol del migjorn, El foc m'esguarda, L'estrela de la platja, Lívius Diamant, Els caçadors salvatges, Navegant obscur, Orquídia, Poemes independents* i *El desert*, entre altres.

RUGAT

Paisatge i hospitalitat

Segons l'alcalde d'aquest poble de la comarca, si hi ha algun tret que identifica als veïns de Rugat és l'hospitalitat. L'emigració de gent jove cap a altres localitats amb majors possibilitats laborals ha portat nous aires a la població. En concret, esperit anglès, ja que noves famílies vingudes d'altres països han establert a Rugat la seua residència. Rugat és sinònim de descans i qualitat de vida, dues coses que no han passat desapercebudes per als nous inquilins que viuen allí. L'agricultura ha estat la principal font d'ingressos de Rugat, un sector que hui en dia encara perviu. Natura, descans i bon menjar són els motius que et portaran a visitar Rugat, si és que encara no ho has fet.

Una invitació a no pensar en res, sols en gaudir

Si hi ha alguna cosa que identifica a Rugat és l'aire pur. I és que aquest poble convida a la desconnexió, al contacte directe amb la natura. És un lloc idoni per retrobar-se amb un mateix i deixar ben allunyades les presses del dia a dia, els problemes i la vida sedentària. Rugat és perfecte si busques gaudir de l'entorn, de la vida i d'aquelles coses que converteixen a la Vall d'Albaida en un tresor d'interior.

La ubicació de Rugat és perfecta per aconseguir la desconnexió total. El poble està situat dins de la serra, a l'est de l'Ombria del Benicadell i rodejat de racons encantadors. Les serres de Rugat compten amb abundant presència d'aigua a causa de les fonts i brolladors que, junt amb miradors com el del Magre i el Collado amb vistes a la serra Grossa, Benicadell i Racó del Duc, configuren un paisatge singular.

A aquest fet, cal sumar les elevacions amb major altitud de la serra, conegudes com les Penyes Llúcies amb la seua lluentor després de cada episodi de pluja a l'aflorament volcànic de Rugat.

Dins de la serra on viu Rugat també trobaràs àrees recreatives on podràs practicar esport (hi ha pista de pàdel), fer una paella o, si vas amb gent major, ells també podran exercitar-se i respirar aire pur.

El càmping de l'origen del poble

Natura i Rugat sempre han anat de la mà. Tant és així que l'any 1992, una família del poble va decidir obrir un espai on tothom poguera viure l'encant d'aquest poble valldalbaidí. El Camping Natura és diferent de la resta perquè té al seu interior un naixement d'aigua, un llac on, si eres aficionat a la pesca, podràs practicar aquest esport mentre la resta gaudeixen d'activitats d'aventura, piscina, rutes senderistes, escalada, practiquen golf o, simplement, es relaxen a la zona d'spa des d'on les vistes són immillorables. Un càmping que es troba ubicat a mig kilòmetre de Rugat, just on diuen que Rugat es trobava antigament.

Un viatge gastronòmic: Menjars Clareta

En el número 1 del Camí Reial de Rugat es troba Menjars Clareta, un restaurant on la tradició i la passió es cuinen a foc lent per delectar els comensals que busquen en aquest establiment menjar de qualitat. Plats típics de la comarca de la Vall d'Albaida i d'altres veïnes, amb l'arròs com a protagonista de la carta, han convertit a Menjars Clareta en tot un referent de Rugat i d'altres municipis veïns. Sens dubte un bon lloc per delectar el teu paladar si visites Rugat.

SALEM

L'herència del reg musulmà

El seu topònim ja diu molt: Salem és sinònim de pau i seguretat. I sembla que si visites aquest poble valldalbaidí acabes estant d'acord. Benestar, tranquil·litat i molt d'encant són tres de les característiques d'aquest municipi enclavat enmig de l'anomenada foia de Salem. Envoltada de muntanyes, aquesta localitat de no més de 500 habitants és rica en patrimoni natural, un fet que ja va constatar el botànic Cavanilles fa uns segles. Amb tot, la seua riquesa aqüífera, l'aposta pel turisme rural amb allotjaments amb molt d'encant i les diferents sendes per les que podràs conéixer l'Ombria del Benicadell són els principals motius que et portaran a visitar Salem. Però hi ha molts més. I si vas a aquest bell municipi, si és que encara no has anat, tu mateix els descobriràs.

El 'braç de mar' que trenca en Salem

La font d'Elca és el naixement d'aigua més important i cabalós del terme de Salem. Es tracta de la manifestació d'un aqüífer o 'braç de mar' que discorre per les entranyes de les serres de Mariola, Benicadell i la Safor, i és a Salem on troba un trencament de terreny per on l'aigua dolça aflora en forma de font. Actualment, la font d'Elca és una àrea recreativa enclavada entre la terra de cultiu d'horta i una frondosa pineda. En aquest mateix paratge s'ha desenterrat una antiga bassa romana que forma part d'un complicat i ben interessant sistema de regadiu, que, juntament amb un alcavor o túnel subterrani utilitzat per a la captació i extracció d'aigua cavallera, constitueix un conjunt arquitectònic hidràulic de gran valor històric i demogràfic.

Així, la font, la bassa i l'antic poblat d'Elca formen un dels paratges més importants de Salem, des del punt de vista arqueològic. Els seus constructors serien els àrabs fundadors de l'Alqueria d'Elca i es creu que la bassa podria ser obra dels segles X-XI, coincidint amb el fort desenvolupament de l'activitat agrícola a la Vall d'Albaida. Si fas aquesta ruta, des de la font d'Elca arribaràs a la font del Cantal o Molí de Salem (on al segle XIX fou descoberta una mina d'or que quasi porta la febra per aquest metall a la comarca), enclavat en un paratge de gran bellesa des d'on naix el riu Micena.

Si vas a la font d'Elca no deixes de beure de la seua aigua que, a més de ser bona per al consum, té moltes propietats per a l'ésser humà.

Turisme rural: un poble saludable

L'agricultura, l'artesania espardenyera o més tard la indústria del calcer, la factoria d'aigües minerals i refrescs, i ara el turisme rural. Salem al llarg de la seua història, ha anat adaptant-se als temps i donant noves fonts d'ingressos a la seua gent. L'última d'elles és el turisme rural que troba en Salem un poble amb unes condicions de vida i un nivell de benestar i tranquil·litat molt saludable.

La casa rural Granja de San Miquel és un clar exemple de l'aposta pel turisme d'interior. Un confortable hotelet rural en el que podràs gaudir de la gastronomia, la pràctica de l'equitació, la relaxació i benestar amb l'spa i els productes ecològics.

Les cases de la Canal són altres allotjaments rurals, amb 7 apartaments en mig de la serra, on podràs gaudir d'unes vistes immillorables.

Ja ho deia el botànic Josep Antoni Cavanilles

Un 8 d'agost de finals del segle XVIII, el botànic i naturista valencià Antoni Josep Cavanilles i Palop va decidir examinar la muntanya del Benicadell. Per a fer-ho, va ascendir des de Salem acompanyat pels seus habitants "acostumats a enfilar com cabres per aquells cingles", escrivia Cavanilles. Sembla que l'ascens va ser dur per al botànic però, una vegada al cim, Cavanilles va definir la panoràmica com "un dels millors punts de vista de tot el Regne" de València. I si ja ho deia Cavanilles al segle XVIII, així ho han continuat ratificant els milers de senderistes que ascendeixen al cim des de Salem. Aquest poble valldalbaidí t'ofereix, a més a més, un gran nombre de rutes senyalitzades amb les quals podràs conéixer el ric patrimoni natural dels salemers. La SL-CV 140 anomenada com 'L'herència del reg musulmà', la SL-CV 122 coneguda com 'La senda dels nevaters' o les rutes per accedir al cim del Benicadell entre les quals, els salemers destaquen 'La ruta de Cavanilles'. La panoràmica de la Vall d'Albaida i de les comarques veïnes que divisaràs des de la part més alta de la foia de Salem (el Castellet de la Barcella) és indescriptible. T'assegurem que val la pena l'esforç.

SEMPERE

El xicotet de la comarca

Un autèntic supervivent. Així és Sempere, germà menut dels pobles de la comarca valldalbaidina. Amb 35 habitants, Sempere és el municipi més menut dels 34 pobles que conformen la Vall i que donen sentit a aquest territori. La seua església de Sant Pere, amb eixe trampantojo que pareix però que no és. Les seues vistes, a l'embassament de Bellús i, des del calvari, a tota la comarca. I un fet històric, anècdota curiosa que va enfrontar als senyorets Nuñez amb La Pobla del Duc. Aquest són tres motius per conéixer Sempere, però com sempre, el millor és visitar-lo si és que encara no ho has fet.

Més que un poble, un mirador

La proximitat de Sempere a l'embassament de Bellús li atorga el títol de mirador oficial d'aquest element hidrològic, que, en els temps d'abundància de pluja, deixa unes panoràmiques espectaculars. Sempere té, a més, altre mirador que mereix la pena que visites. Es tracta del paratge de l'ermita del Santíssim Crist de la Gràcia, un conjunt monumental recentment recuperat i rehabilitat amb l'ermita neogòtica, el panteó i el cementeri ubicat al cim del calvari que li dóna accés, amb el tradicional recorregut de xiprers. Es completa amb l'esplanada des de la qual gaudiràs d'excepcionals vistes de la Vall d'Albaida.

L'apunt històric: Sant Pere front Pobla Franca de Rugat

Més de tres dècades els va portar als senyors de Sempere (Sant Pere) aconseguir la jurisdicció feudal de Cartania, poble independent fins al 1814 i que hui és una partida rural del terme de Sempere. Una batalla legal en la qual es van enfrontar els Nuñez (titulars del senyoriu de Sant Pere) amb la vila de la Pobla Franca de Rugat, actual Pobla del Duc. Un conflicte que confrontava els interessos d'una burgesia incipient a la comarca i l'oposició dels feudals a pertànyer a la noblesa.

L'església que enganya a l'ull del qui la mira

S'entén per trampantojo la tècnica mitjançant la qual s'enganya a l'ull, utilitzant la perspectiva i la profunditat. Així, si visites l'església parroquial de Sant Pere seràs enganyat en contemplar el casquet sobre el creuer que es troba en aquest temple. La de Sempere és una església del segle XVIII, d'estil neoclàssic en la qual, destaca aquest casquet amb pintures al·lusives a la basílica de Sant Pere de Roma, utilitzant la tècnica del trampantojo. Un temple amb una nau de cinc trams coberta per una volta de canó sobre pilastres que fan de contraforts. Interessant resulta també la seua porta adovellada i el campanar de dos cossos. L'església parroquial de Sant Pere manté una estreta relació amb el Vaticà.

Precisament, el campanar de l'església de Sant Pere va tornar a sonar l'any 2013 després de més de 40 anys en silenci. Després de sotmetre's a una intensa restauració les dues campanes que presideixen el punt més alt de l'església. 'Xicoteta', de l'any 1908 i 180 kg, va passar a anomenar-se 'Sant Pere Apòstol' i la 'Mater Dolorosa' de 1851 i amb més de 250 kg, va mantenir el seu nom original.

Així, després de tant de temps sense sonar, la seua restauració va facilitar el toc manual d'aquests dos bronzes i es va recuperar el seu so original, substituint la part metàl·lica per la fusta.

TERRATEIG

Un poble genuí i singular

Als de Terrateig se'ls coneix amb el mot 'cagarneres', en referència al xicotet ocell de bell cantar que busca els raconets amb aigua per descansar. Tot a aquest municipi de la Vall d'Albaida té un sabor especial, des de les històries que es conten als carrers i que passen de mares a fills, fins als veïns que allí viuen i lluiten per mantenir la singularitat del seu poble per damunt de tot. Terrateig té molt per descobrir. Però nosaltres et destaquem tres motius perquè visites, si encara no ho has fet, aquest poble de la pansa: la festa del Joanet, l'ofici de margenador i Casimir Romero, un dels terrategins més estimats pels veïns.

El 9 de novembre tornen a l'any 1410

Cada any, el 9 de novembre, Joanet, cavalca des de l'ermita al poble de Terrateig per avisar als seus veïns de l'arribada al municipi del frare Vicent Ferrer. El religiós i els seus fidels busquen un lloc on descansar i passar la nit i Joanet és l'encarregat de trobar hostalatge per a tan honorable visitant.

El Joanet és una de les festes més singulars de Terrateig i més estimada pels que allí habiten. Una recreació d'un episodi de la història d'aquest municipi que es remunta a l'any 1410 quan un llaurador, Joanet, es va trobar amb un grup de viatgers entre els quals es trobava el frare Vicent Ferrer, hui sant.

A més de donar-li allotjament, els terrategins van poder escoltar a aquest dominic, qui pujat en una pedra va recitar un sermó per a tots els assistents. Hui aquesta pedra roman en l'ermita del poble amb una placa que recorda que allí, fa centenars d'anys, va predicar el patró de Terrateig, Sant Vicent Ferrer.

Ofici del passat: més que pedra, un tresor

La cultura de la pansa, els forns de calç i la pedra seca formen part del passat i de la identitat de Terrateig que s'ha anat recuperant gràcies a la tasca desinteressada d'un grup de gent implicada amb allò que ens identifica com a poble. L'ofici de margenador (construccions amb pedra seca) ha sigut clau en el desenvolupament de Terrateig, malgrat que, amb el pas del temps va caure en l'oblit. Murs de contenció, basses, bancals... Formen part del patrimoni rural que podràs trobar fent un passeig per l'entorn de Terrateig.

Ser margenador era un ofici dur i molt especialitzat que va situar a aquest poble de la Vall d'Albaida com a referent de la pedra seca.

Casimir Romero Garcia, el rescatador de la memòria

Persona plana i inquieta. Casimir Romero Garcia (Terrateig, 1953) és un romàntic d'aquells que aprecia els orígens de la societat que som (allò de qui perd els orígens perd la identitat) i es resisteix a deixar passar el temps i veure com el patrimoni, el llenguatge, l'entorn i els oficis que durant molts anys han definit els habitants d'aquestes terres, s'esvaeixen amb el temps. Per això Casimir, al seu Terrateig del cor, ha estat una figura clau en la recuperació de l'Escaldà de la pansa, juntament amb la Colla de Dimonis Correcagarneres. Tirant del fil de la saviesa popular i de la documentació, les xifres són ben reveladores: la pansa va ser l'activitat més important del municipi entre mitjans del segle XIX i del XX, de manera que hi havia 40 riuraus al terme de Terrateig. En la dècada dels 70 del segle passat es perd aquesta pràctica, que reviscola de forma artesanal amb l'impuls de Casimir. Ara, el riurau o sequer que es va recuperar per portar endavant aquesta cita anual en l'equador del mes d'agost acull una cita cultural mensual per donar cabuda als oficis tradicionals. Una tradició que ha servit de model a altres municipis veïns com Benicolet i Montitxelvo. Però Casimir Romero va més enllà de ser el mestre de la pansa, així el podràs trobar guiant excursions d'herbes a la serra, compartint alguna recepta dels nostres iaios i bussejant en qualsevol indret que puga donar-li pistes d'on venim.

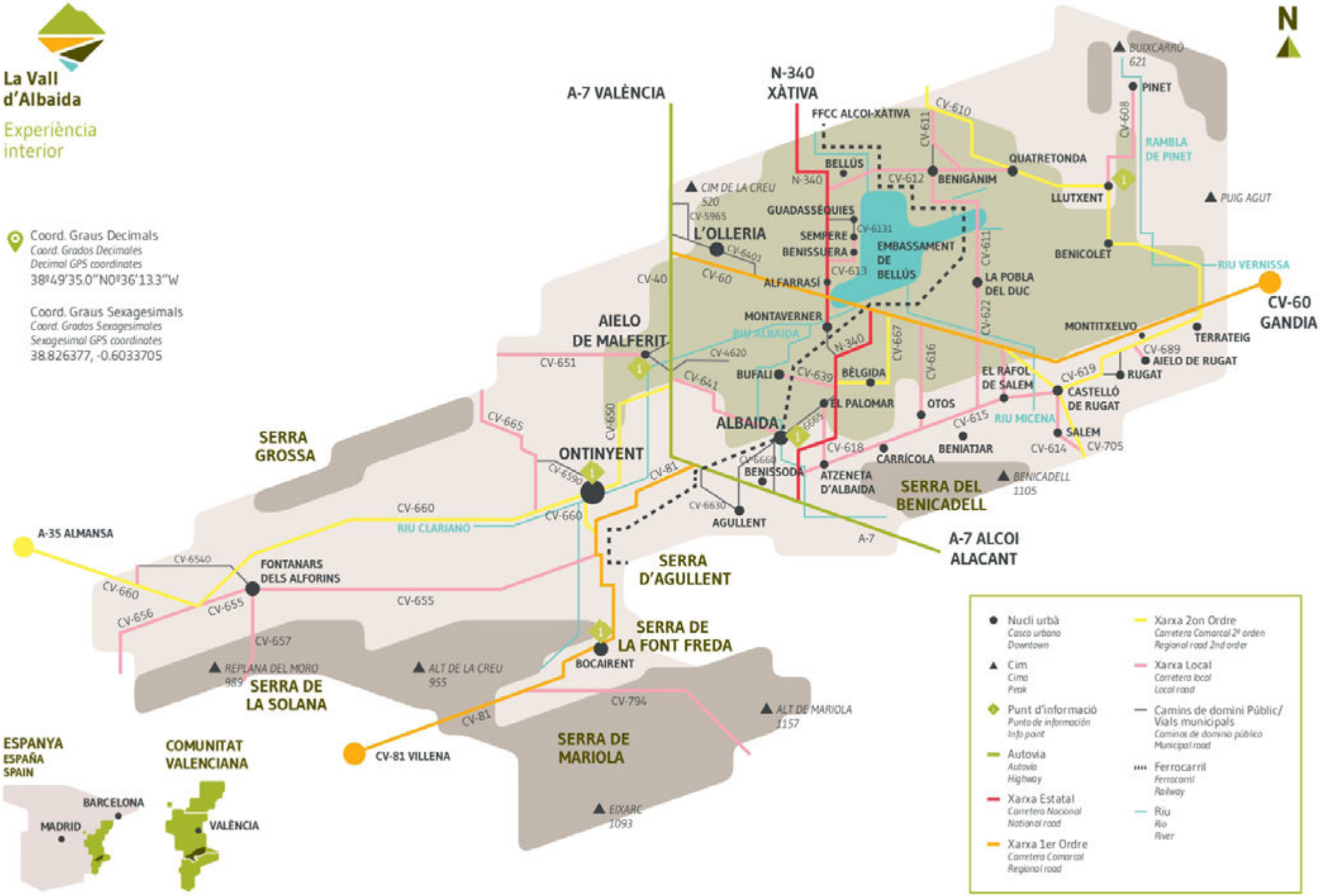
La Vall d'Albaida
Experiència interior
Coord. Graus Decimals
Coord. Grados Decimales
Decimal GPS coordinates
38º49'35.0"N0º36'13.3"W
Coord. Graus Sexagesimals
Coord. Grados Sexagesimales
Sexagesimal GPS coordinates
38.826377, -0.6033705
N
A-7 VALÈNCIA
N-340 XÀTIVA
A-35 ALMANSA
A-7 ALCOI ALACANT
CV-81 VILLENA
CV-60 GANDIA
RIU VERNISSA
RIU ALBAIDA
RIU CLARIANO
RIU MICENA
RAMBLA DE PINET
FFCC ALCOI-XÀTIVA
BUIXCARRÓ 621
PINET
QUATRETONDA
BENIGÀNIM
LLUTXENT
PUIG AGUT
BENICOLET
CIM DE LA CREU 520
L'OLLERIA
GUADASSÈQUIES
SEMPERE
BENISSUERA
EMBASSAMENT DE BELLÚS
BELLÚS
ALFARRASÍ
LA POBLA DEL DUC
MONTAVERNER
AIELO DE MALFERIT
MONTITXELVO
TERRATEIG
AIELO DE RUGAT
RUGAT
CASTELLÓ DE RUGAT
EL RAFOL DE SALEM
SALEM
BUFALI
BÈLGIDA
EL PALOMAR
OTOS
ALBAIDA
BENIATJAR
CARRÍCOLA
BENISSODÀ
ATZENETA D'ALBAIDA
ONTINYENT
AGULLENT
BENICADELL 1105
SERRA DEL BENICADELL
SERRA GROSSA
SERRA D'AGULLENT
SERRA DE LA FONT FREDA
SERRA DE LA SOLANA
SERRA DE MARIOLA
FONTANARS DELS ALFORINS
BOCAIRENT
REPLANA DEL MORO 989
ALT DE LA CREU 955
ALT DE MARIOLA 1157
EIXARC 1093
ESPANYA
ESPAÑA
SPAIN
COMUNITAT VALENCIANA
BARCELONA
MADRID
VALÈNCIA
Nucli urbà
Casco urbano
Downtown
Cim
Cima
Peak
Punt d'informació
Punto de información
Info point
Autovia
Autovía
Highway
Xarxa Estatal
Carretera Nacional
National road
Xarxa 1er Ordre
Carretera Comarcal
Regional road
Xarxa 2on Ordre
Carretera Comarcal 2ª orden
Regional road 2nd order
Xarxa Local
Carretera local
Local road
Camins de domini Públic/ Vials municipals
Caminos de dominio público
Municipal road
Ferrocarril
Ferrocarril
Railway
Riu
Río
River

Edició: 2020

Disseny i maquetació: democràcia estudi
Realitza: Santiago Sanchis
Redacta: Arantxa Vidal, Olga Pla i Miriam Molina
Una idea de: El Periòdic d'Ontinyent per a la Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida
Fotos: El Periòdic d'Ontinyent, Rafa Jordà, Antonio Bernat, Eduard Gandia,
Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida i Ajuntaments de la Vall d'Albaida

La Vall
d'Albaida

Experiència
interior

Connecta la Vall

Pla de competitivitat turística
de la Mancomunitat de Municipis
de la Vall d'Albaida

valldalbaida.com

GENERALITAT VALENCIANA

MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS DE LA VALL D'ALBAIDA

La Vall d'Albaida

VALÈNCIA TURISME

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA